

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Tekirdağ İli Salamura Yapıncak Yaprığı Tesis Ön Fizibilite Raporu

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Tekirdağ İli Salamura Yapıncak Yaprağı Tesisi Ön Fizibilite Raporu

2021
HAZİRAN

RAPORUN KAPSAMI

Bu ön fizibilite raporu, yatırımcılara yol göstermek amacıyla Tekirdağ İli'nde Salamura Yapıncak Yapraklı Tesisi kurulmasının uygunluğunu tespit etmek, yatırımcılarda yatırım fikri oluşturmak ve detaylı fizibilite çalışmalarına altlık oluşturmak üzere Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda faaliyet gösteren Trakya Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır.

HAKLAR BEYANI

Bu rapor, yalnızca ilgililere genel rehberlik etmesi amacıyla hazırlanmıştır. Raporda yer alan bilgi ve analizler raporun hazırlandığı zaman diliminde doğru ve güvenilir olduğuna inanılan kaynaklar ve bilgiler kullanılarak, yatırımcıları yönlendirme ve bilgilendirme amaçlı olarak yazılmıştır. Rapordaki bilgilerin değerlendirilmesi ve kullanılması sorumluluğu, doğrudan veya dolaylı olarak, bu rapora dayanarak yatırım kararı veren ya da finansman sağlayan şahıs ve kurumlara aittir. Bu rapordaki bilgilere dayanarak bir eylemde bulunan, eylemde bulunmayan veya karar alan kimselere karşı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Trakya Kalkınma Ajansı sorumlu tutulamaz.

Bu raporun tüm hakları Trakya Kalkınma Ajansı'na aittir. Raporda yer alan görseller ile bilgiler telif hakkına tabi olabileceğinden, her ne koşulda olursa olsun, bu rapor hizmet gördüğü çerçevenin dışında kullanılamaz. Bu nedenle; Trakya Kalkınma Ajansı'nın yazılı onayı olmadan raporun içeriği kısmen veya tamamen kopyalanamaz, elektronik, mekanik veya benzeri bir araçla herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya teksir edilemez, dağıtılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

İÇİNDEKİLER

1. YATIRIMIN KÜNYESİ	3
2. EKONOMİK ANALİZ	5
2.1. Sektörün Tanımı	5
2.2. Sektöre Yönelik Sağlanan Destekler	5
2.2.1. Yatırım Teşvik Sistemi	5
2.2.2. Diğer Destekler	10
2.3. Sektörün Profili	14
2.4. Dış Ticaret ve Yurt İçi Talep	16
2.5. Üretim, Kapasite ve Talep Tahmini	17
2.6. Girdi Piyasası	18
2.7. Pazar ve Satış Analizi	21
3. TEKNİK ANALİZ	23
3.1. Kuruluş Yeri Seçimi	23
3.2. Üretim Teknolojisi	24
3.3. İnsan Kaynakları	26
4. FİNANSAL ANALİZ	29
4.1. Sabit Yatırım Tutarı	29
4.2. Yatırımın Geri Dönüş Süresi	31
5. ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİ ANALİZİ	31

TABLolar

Tablo 1: Teşvik Sistemi Uygulamaları Destek Unsurları	6
Tablo 2: Bölgesel Teşvik Uygulaması Kapsamında Destek Oran ve Süreleri	8
Tablo 3: Tekirdağ İlinde Salamura Yapıncak Yapraklı Üretim Tesisi Yatırımının Teşvik Kapsamında Alabileceği Destek Oran ve Süreleri	9
Tablo 4: Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Başvurusu İçin Sağlanması Gereken Koşullar	12
Tablo 5: 2016-2020 Yılları Arası Asma Yapraklı (Taze veya Soğutulmuş) Türkiye İhracat Rakamları	17
Tablo 6: 2016-2020 Yılları Arası Asma Yapraklı (Taze veya Soğutulmuş) Türkiye İhracat Miktarları	17
Tablo 7: 2021-2025 Yılları Arası Türkiye Nüfus Projeksiyonuna Göre Asma Yapraklı Toplam Üretim Tahmini	18
Tablo 8: Tekirdağ Yapıncak Asma Yapraklı'nın Bazı Özellikleri	19
Tablo 9: İşletme Dönemi Salamura Asma Yapraklı Üretim ve Satış Hedefi	22
Tablo 10: İlçe Bazında Tekirdağ İli 2020 Yılı Üzüm Üretim Miktarları	23
Tablo 11: Salamura Yapıncak Yapraklı Üretim Tesisi Makine-Ekipman Listesi ve Özellikleri	25
Tablo 12: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Nüfusu	26
Tablo 13: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Eğitim Düzeyine Göre Nüfus Dağılımı	27
Tablo 14: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Çalışma Çağı Nüfusu (15-64 Yaş)	27
Tablo 15: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Çalışma Çağı Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı	27
Tablo 16: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Genç Nüfusu (15-24 Yaş)	27

Tablo 17: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Genç Nüfusun Çalışma Çağı Nüfusuna Oranı	28
Tablo 18: Salamura Yapıncak Yapağı Üretim Tesisi İstihdam Edilecek Personel Bilgi ve Maliyetleri (TL)	28
Tablo 19: Salamura Yapıncak Yapağı Üretim Tesisi İstihdam Edilecek Personel Bilgi ve Maliyetleri (USD).....	28
Tablo 20: Salamura Yapıncak Yapağı Tesisi Üretim Hattı Makine-Ekipman Listesi ve Yaklaşık Maliyetleri.....	29
Tablo 21: Salamura Yapıncak Yapağı Üretim Tesisi Sabit Yatırım Tutarları	30

ŞEMALAR

Şema 1: Teşvik Belgesine Başvuru Yolu	10
---	----

TEKİRDAĞ İLİ SALAMURA YAPINCAK YAPRAĞI SEKTÖRÜ ÖN FİZİBİLİTE RAPORU

1. YATIRIMIN KÜNYESİ

Yatırım Konusu	Salamura Yapıncak Yaprığı Tesisi	
Üretilen Ürün/Hizmet	Salamura Yaprak	
Yatırım Yeri (İl - İlçe)	Tekirdağ / Şarköy	
Tesisin Teknik Kapasitesi	60 Ton (Yıllık)	
Sabit Yatırım Tutarı	296.753,57\$	
Yatırım Süresi	1 Yıl	
Sektörün Kapasite Kullanım Oranı	%70	
İstihdam Kapasitesi	6 Kişi	
Yatırımın Geri Dönüş Süresi	7 Yıl	
İlgili NACE Kodu (Rev. 3)	10.39.04	
İlgili GTİP Numarası	070999900014	
Yatırımın Hedef Ülkesi	Yok – Yurt İçi	
Yatırımın Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Etkisi	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki
	Amaç 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim	Amaç 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Amaç 15: Karasal Yaşam
Diğer İlgili Hususlar	-	

Subject of the Project	<i>Fermented Yapıncak Leaf Production Facility</i>	
Information about the Product/Service	<i>Fermented Leaf</i>	
Investment Location (Province-District)	<i>Tekirdağ / Şarköy</i>	
Technical Capacity of the Facility	<i>60 Tons (annual production)</i>	
Fixed Investment Cost	<i>296.753,57\$</i>	
Investment Period	<i>1 Year</i>	
Economic Capacity Utilization Rate of the Sector	<i>70%</i>	
Employment Capacity	<i>6 Persons</i>	
Payback Period of Investment	<i>7 Years</i>	
NACE Code of the Product/Service (Rev.3)	<i>10.39.04</i>	
Harmonized Code (HS) of the Product/Service	<i>070999900014</i>	
Target Country of Investment	<i>Domestic Use</i>	
Impact of the Investment on Sustainable Development Goals	Direct Effect	Indirect Effect
	<i>Goal 12: Responsible Consumption and Production</i>	<i>Goal 8: Decent Work and Economic Growth Goal 15: Life on Land</i>
Other Related Issues	<i>-</i>	

2. EKONOMİK ANALİZ

2.1. Sektörün Tanımı

Bu çalışmada, coğrafi işareti alınmış olan 'Tekirdağ Salamura Yapıncak Yaprığı' üretimine yönelik olarak Tekirdağ İli'nde tesis kurulumu ele alınacaktır.

Salamura asma yaprağı üretimi, yaprağı salamuraya uygun bağlardan taze olarak toplanan yapraklar ile gerçekleştirilmektedir. Üretim Türkiye'de ağırlıklı olarak Tokat ve Manisa'da yoğunlaşmıştır. Tekirdağ'da ise düşük miktarda üretim gerçekleştiren bir tesis bulunmaktadır.

Besleyiciliği bakımından zengin olan asma yaprağı, Anadolu'da farklı yörelere ait 9-10 farklı yemeğin yapımında kullanılmaktadır. Yöresel yemekler haricinde turşu yapımı, pide iç harcı ve cevizli bat yapımında da kullanılan asma yaprağı geleneksel tıp alanında da (ekstraktı) kullanılmaktadır (MÜSİAD Elazığ Şubesi, 2016).

Ürünün Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTIP) kodu 070999900014 (asma yaprağı (taze veya soğutulmuş)) olarak geçmekle birlikte 200899990000 numaralı GTIP'ten de ithalat-ihracat işlemleri gerçekleştirilmektedir. 10.39.04 (tuzlu su, sirke, sirkeli su, yağ veya diğer koruyucu çözeltilerle korunarak saklanan sebze ve meyvelerin imalatı (turşu, salamura yaprak, sofralık zeytin vb. dâhil)) ürünün NACE Kodudur.

Bu çalışmada gerek sektörel gerekse yatırıma ilişkin hesaplamalarda 1 Haziran 2021 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası dolar kuru 8,5052 olarak alınmıştır.

2.2. Sektöre Yönelik Sağlanan Destekler

2.2.1. Yatırım Teşvik Sistemi

Yatırım Teşvik Sistemi Uygulamaları Destek Unsurları aşağıda sıralanmıştır:

- Gümrük Vergisi Muafiyeti,
- Katma Değer Vergisi İstisnası,
- Gelir Vergisi Stopajı Desteği,
- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği,
- Vergi İndirimi,
- Yatırım Yeri Tahsis,
- Faiz-Kâr Payı Desteği,
- Sigorta Primi Desteği,
- Katma Değer Vergisi İadesi.

15.06.2012 tarih ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren teşvik sistemi 4 farklı uygulamadan oluşmaktadır:

- 1- Genel Teşvik Uygulamaları
- 2- Bölgesel Teşvik Uygulamaları
- 3- Öncelikli Yatırımların Teşviki
- 4- Stratejik Yatırımların Teşviki

Bu uygulamalar kapsamında sağlanacak destek unsurları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Teşvik Sistemi Uygulamaları Destek Unsurları

Destek Unsurları	Genel Teşvik Uygulamaları	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Öncelikli Yatırımların Teşviki	Stratejik Yatırımların Teşviki
KDV İstisnası	✓	✓	✓	✓
Gümrük Vergisi Muafiyeti	✓	✓	✓	✓
Vergi İndirimi		✓	✓	✓
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		✓	✓	✓
Gelir Vergisi Stopajı Desteği*	✓	✓	✓	✓
Sigorta Primi (İşçi Hissesi) Desteği*		✓	✓	✓
Faiz veya Kâr Payı Desteği **		✓	✓	✓
Yatırım Yeri Tahsisi		✓	✓	✓
KDV İadesi***				✓

* Yatırımın 6. Bölgede, Cazibe Merkezleri Programı kapsamında yer alan 4. ve 5. bölge illerindeki OSB'lerde ve Kilis ili OSB'lerinde gerçekleştirilmesi halinde ve Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı (TOSHP) kapsamında desteklenen stratejik yatırımlara sağlanır.

** Yatırımın Bölgesel Teşvik Uygulamalarında 3., 4., 5. veya 6. bölgelerde gerçekleştirilmesi halinde sağlanır.

*** Sabit yatırım tutarı 500 milyon TL üzerinde olan stratejik yatırımlara sağlanır. 2017-2021 yıllarında imalat sektöründe gerçekleştirilecek teşvik belgeli tüm yatırımlara ilişkin bina-inşaat harcamaları da KDV iadesinden yararlanabilmektedir.

Kaynak: (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım Teşvik Sistemi, 2021)

Gümrük Vergisi Muafiyeti; teşvik belgesi kapsamında yurt dışından temin edilecek yatırım malı makine ve teçhizat için gümrük vergisinin ödenmemesi şeklinde uygulanır.

Katma Değer Vergisi İstisnası; teşvik belgesi kapsamında yurt içinden ve yurt dışından temin edilecek yatırım malı, makine ve teçhizat ile belge kapsamındaki yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralama için katma değer vergisinin ödenmemesi şeklinde uygulanır.

Gelir Vergisi Stopajı Desteği; teşvik belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için belirlenen gelir vergisi stopajının terkin edilmesidir. Sadece 6. bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar ve TOSHP kapsamında desteklenen stratejik yatırımlar için düzenlenen teşvik belgelerinde öngörülmüştür.

Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği; teşvik belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmının Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından karşılanmasıdır.

Sigorta Primi (İşçi Hissesi) Desteği; teşvik belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işçi hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmının Bakanlıkça karşılanmasıdır. Sadece 6. bölgede gerçekleştirilecek bölgesel ve stratejik yatırımlar ile TOSHP kapsamında desteklenen stratejik yatırımlar için düzenlenen teşvik belgelerinde öngörülür

Vergi İndirimi; gelir veya kurumlar vergisinin, yatırım için öngörülen katkı tutarına ulaşınca kadar, indirimli olarak uygulanmasıdır

Yatırım Yeri Tahsis; teşvik belgesi düzenlenmiş yatırımlar için Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsis edilmesidir.

Faiz veya Kâr Payı Desteği; teşvik belgesi kapsamında kullanılan en az bir yıl vadeli yatırım kredileri için sağlanan bir finansman desteği olup, teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının %70'ine kadar kullanılan krediye ilişkin ödenecek faizin veya kâr payının belli bir kısmının Bakanlıkça karşılanmasıdır.

Katma Değer Vergisi İadesi; sabit yatırım tutarı 500 milyon TL'nin üzerindeki stratejik yatırımlar kapsamında gerçekleştirilen bina-inşaat harcamaları için tahsil edilen KDV'nin iade edilmesidir. 2017-2021 yılında imalat sektöründe gerçekleştirilecek teşvik belgeli tüm yatırımlara ilişkin bina-inşaat harcamaları KDV iadesinden yararlanabilmektedir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım Teşvik Sistemi, 2021).

TR21'de (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) Genel Teşvik Uygulamaları: Teşvik edilmeyecek veya teşviki için aranan şartları sağlayamayan yatırım konuları hariç olmak üzere, asgari sabit yatırım tutarı ve kapasiteler üzerindeki yatırımlar bölge ayrımı yapılmaksızın Genel Teşvik Uygulamaları kapsamında desteklenmektedir. Genel Teşvik Sistemi'nde asgari sabit yatırım tutarı, 1. ve 2. bölgelerde 1 milyon TL, 3. 4. 5. ve 6. bölgelerde 500 bin TL'dir. 1 Ocak 2021 tarihi itibarıyla teşvik uygulamaları açısından illerin gelişmişlik düzeyine göre yapılan sınıflandırmada Ajansımızın faaliyet gösterdiği TR21 Bölgesi'nde Tekirdağ 1. Bölgede, Edirne ve Kırklareli illeri ise 2. Bölgede yer almaktadır. Dolayısıyla bu illerde genel teşvik uygulamasına konu olacak yatırımların minimum sabit yatırım tutarının 1 milyon TL olması gerekmektedir. Bu kapsamda değerlendirilen yatırımlar Tablo 2'de de belirtildiği üzere KDV İstisnası ve Gümrük Vergisi Muafiyeti unsurlarından yararlanabilmektedir. Ön fizibilite çalışmasını yaptığımız yatırım çalışması Genel Teşvik kapsamına girmektedir.

TR21'de (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) Bölgesel Teşvik Uygulamaları: Bölgesel Teşvik Uygulamalarında her ilde desteklenecek sektörler, illerin potansiyelleri ve ekonomik ölçek büyüklükleri dikkate alınarak tespit edilmiş olup, bölgelerin gelişmişlik seviyelerine göre yardım yoğunlukları farklılaştırılmıştır. Bu uygulama kapsamında sağlanan destek oran ve süreleri özet olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Bölgesel Teşvik Uygulamaları için asgari sabit yatırım tutarı 1. ve 2. bölgelerde 1 milyon TL'den, diğer bölgelerde ise 500 bin TL'den başlamak üzere desteklenen her bir sektör ve her bir il için ayrı ayrı belirlenmiştir. Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli'de bu uygulamadan yararlanacak minimum 1 milyon TL tutarındaki yatırımlar için geçerli olacak destek unsurları Tablo 2'de 1. ve 2. Bölge'ye ait sütundan takip edilebilecek olup bu iki bölge harici destek unsurları açıklamalarına yer verilmemiştir. Ön fizibilite çalışmasını yaptığımız yatırım çalışması Bölgesel Teşvik kapsamına girmektedir. Yatırımın yapılması durumunda Genel Teşvik veya Bölgesel Teşvikten birinin seçilmesi gerekmektedir. Her iki destek uygulamasından aynı anda faydalanılamamaktadır. Her iki destek unsurunun da kapsamı incelendiğinde söz konusu yatırımda Bölgesel Teşvikten faydalanmanın daha uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Bölgesel Teşvik Uygulaması Kapsamında Destek Oran ve Süreleri

-DESTEK UNSURLARI			BÖLGELER	
			1	2
Katma Değer Vergisi İstisnası			VAR	VAR
Gümrük Vergisi Muafiyeti			VAR	VAR
Vergi İndirimi*	Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB ve EB Dışı	15	20
		OSB ve EB İçi	20	25
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Destek Süresi	OSB ve EB Dışı	2 yıl	3 yıl
		OSB ve EB İç	3 yıl	5 yıl
Yatırım Yeri Tahsisi			VAR	VAR
Faiz veya Kar Payı Desteği		İç Kredi	YOK	YOK
		Döviz/Dövizle Endeksli Kredi	YOK	YOK
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği			YOK	YOK
Gelir Vergisi Stopajı Desteği			YOK	YOK

EB: İmalât sanayiine yönelik olarak Endüstri Bölgesinde gerçekleştirilen yatırımlar

**İmalât sanayiine yönelik (US-97 Kodu:15-37) düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında, 1/1/2017 ile 31/12/2022 tarihleri arasında gerçekleştirilecek yatırım harcamaları için yatırıma katkı oranı her bir bölgede geçerli olan yatırıma katkı oranına 15 puan ilave edilmek suretiyle, vergi indirimi oranı tüm bölgelerde %100 oranında ve yatırıma katkı tutarının yatırım döneminde kullanılabilecek oranı %100 olarak uygulanır.*

Kaynak: (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım Teşvik Sistemi, 2021)

Yukarıdan açıklanan teşvik sisteminin tüm uygulamaları değerlendirildiğinde, US97 kod sisteminde salamura asma yaprağı üretiminin doğrudan bir kodu bulunmamakla birlikte en yakın üretimin sirke veya asetik asit harici maddeler kullanılarak işlem görmüş sebzeler başlığı olduğu tespit edilmiş olup 1513.3.04 US97 koduyla yapılan aramada 1. Bölge'de, OSB dışında yapılacak bir yatırımın faydalanabileceği en yüksek destek unsurları Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3: Tekirdağ İlinde Salamura Yapıncak Yapraklı Üretim Tesisi Yatırımının Teşvik Kapsamında Alabileceği Destek Oran ve Süreleri

İlin Olduğu Bölge	1. Bölge
Genel Teşvik mi?	Yararlanabilir
Bölgesel Teşvik mi?	Evet
Öncelikli Yatırım mı?	Hayır
Bölgesel Teşvik Asgari Yatırım Şartları	2 Milyon TL - Gıda ürünleri ve içecek imalatı
Yatırımla İlgili Özel Şartlar	2017-2022 yıllarında yapılacak yatırım harcamaları için vergi indirimi Yatırıma Katkı Oranına 15 puan ilave edilmekte, vergi indirimi oranı %100 olmakta ve 2017-2021 yılları arası bina-inşaat harcamalarına KDV İadesi uygulanmaktadır.
Yararlanılacak Teşvik Bölgesi	1. Bölge
KDV İstisnası	Var
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Var
SGK İşveren Hissesi Desteği	2 yıl %10 Yatırıma Katkı Oranı
Vergi İndirimi Desteği	Vergi İndirim Oranı %50, Yatırıma Katkı Oranı %15
Faiz Desteği	Uygulanmamaktadır
SGK İşçi Hissesi Desteği	Uygulanmamaktadır
Gelir Vergisi Stopajı Desteği	Uygulanmamaktadır

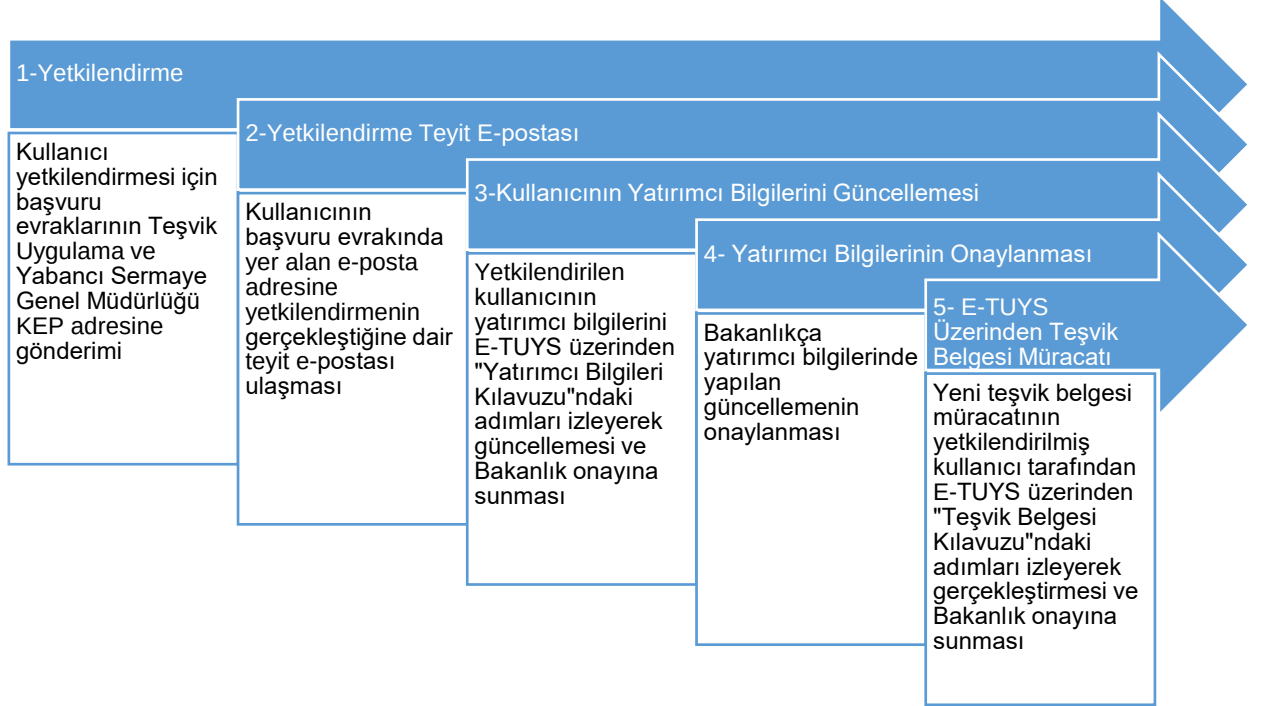
Kaynak: (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım Teşvik Sistemi, 2021)

2 Temmuz 2018 tarihinden itibaren yeni yatırım teşvik belgesi düzenlenmesine ilişkin tüm müracaatlar ile yabancı yatırımcıların Türkiye’de kurdukları şirket ve şubeler tarafından Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına yapılan bildirimler, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen E-TUYS adlı web tabanlı uygulama aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Yetkilendirme talepleri için başvuru belgeleri “Elektronik Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Bilgi Sistemi Yetkilendirme İşlemi Başvuru Usul ve Esasları” çerçevesinde “Kayıtlı Elektronik Posta (KEP)” vasıtası ile Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü KEP adresine gönderilir.

Yetkilendirme talebinin Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğünce sonuçlandırılmasının akabinde E-TUYS üzerinden işlem yapmaya yetkili kişiler tarafından sisteme giriş yapıp, işlemler başlatılabilir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı E-TUYS, 2021). Aşağıdaki şemada başvuru adımları yer almaktadır:

Şema 1: Teşvik Belgesine Başvuru Yolu

Kaynak: (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı E-TUYS, 2021)

2.2.2. Diğer Destekler

KOSGEB İleri Girişimci Destek Programı: KOSGEB tarafından ülkemizin stratejik öncelikleri doğrultusunda belirlenen sektörlerde girişimcilerin kurduğu yeni işletmelerin hayatta kalma oranının artırılmasını sağlamak amacıyla uygulanan bu program, "Yeni Girişimci Programı" altındaki iki programdan biridir.

Program kapsamında desteklenen kalemler;

- Kuruluş Desteği,
- Performans Desteği,
- Makine, Teçhizat ve Yazılım Desteği,
- Sertifika Desteği,
- Mentörlük, Danışmanlık ve İşletme Koçluğu Desteğidir.

Programa KOSGEB tarafından "İleri Girişimci Programı Faaliyet Konuları" olarak belirlenen konularda faaliyet gösteren işletmeler başvurabilir. 10.39.04 (tuzlu su, sirke, sirkeli su, yağ veya diğer koruyucu çözeltilerle korunarak saklanan sebze ve meyvelerin imalatı (turşu, salamura yaprak, sofralık zeytin vb. dâhil)) NACE kodu ile kurulması planlanan işletme söz konusu programa başvuru yapabilir. İleri Girişimci Desteğinden faydalanabilmek için KOSGEB tarafından verilen Geleneksel Girişimci ve İleri Girişimci Eğitim Programlarını tamamlamış olmak gerekmektedir. Başvuruda bulunabilmek için diğer şartlar ise; girişimcinin kurduğu işletmenin, başvuru tarihi itibarıyla son 1 yıl içinde kurulmuş olması ve girişimcinin işletme kuruluş tarihinin 3 yıl öncesinden başvuru tarihine kadar olan sürede başka bir işletmenin hem gerçek kişi olarak sahibi hem de tüzel kişi işletme olarak %30 ve üzeri ortaklığının bulunmamasıdır.

Kuruluş Desteği kapsamında, gerçek kişi statüsünde kurulmuş olan işletmeye 5.000 TL, sermaye şirketi statüsünde kurulmuş olan işletmeye ise 10.000 TL geri ödemesiz destek sağlanır.

Performans Desteği hesaplanırken işletmede çalışan SGK'lı tüm personelin tahakkuk eden prim gün sayılarının toplamı dikkate alınarak destek programı başlangıç tarihinden itibaren 1. yıl birinci performans dönemi ve 2. yıl ikinci performans dönemi olmak üzere, performans dönemleri sonunda işletmeye geri ödemesiz olarak destek sağlanır. Her bir performans dönemi sonunda, işletmenin ilgili dönemde gerçekleştirdiği toplam prim gün sayısına göre performans desteği sağlanır. Bu kapsamda birinci performans dönemi için prim gün sayısı 180-539 olan işletmeye 5.000 TL, 540-1079 olan işletmeye 10.000 TL, 1080 ve üstü olan işletmeye 20.000 TL; ikinci performans dönemi için prim gün sayısı 360-1079 olan işletmeye 5.000 TL, 1080-1439 olan işletmeye 15.000 TL, 1440 ve üstü olan işletmeye 20.000 TL performans desteği sağlanır. Asgari prim gün sayısına ulaşan işletme için girişimcinin; genç, kadın, engelli, gazi veya birinci derecede şehit yakını olması durumunda her bir performans döneminde belirlenen tutarlara 5.000 TL eklenerek en fazla 50.000 TL'ye kadar destek sağlanır (KOSGEB İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2020).

Makine, teçhizat ve yazılım desteği için destek oranı %75 olup yerli malı makine alımı durumunda destek oranına %15 ilave edilir.

Makine, teçhizat ve yazılım desteği kapsamında, işletmenin desteklenen faaliyet konusu ile ilgili olarak işletme kuruluş tarihinden programın birinci yılının sonuna kadar satın alınan makine ve teçhizat giderleri ile yazılım lisans bedeli veya zaman sınırlı lisans kullanım bedeli için geri ödemesiz olarak sağlanacak desteğin üst limiti 100.000 TL'dir.

Mentörlük, danışmanlık ve işletme koçluğu desteği ile sertifika desteği orta-yüksek ve yüksek teknoloji alanlarında faaliyet gösteren işletmeler için sağlanır. Yapılması planlanan salamura yaprak tesisi "Düşük Teknoloji Düzeyi" kapsamında bulunduğundan bu desteklerden faydalanamamaktadır.

Destek tutarları KDV hariç değerler üzerinden hesaplanmaktadır (KOSGEB İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2020).

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı:

Kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak, tarım ve tarım dışı istihdamı geliştirmek, gelirleri artırmak ve farklılaştırmak amacıyla kadınlar ve genç girişimciler öncelikli olmak üzere gerçek ve tüzel kişiler tarafından gerçekleştirilecek yatırımlar için T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı mevcuttur.

Söz konusu programın "Ekonomik Yatırımlar" ve "Bireysel Sulama Sistemlerinin Desteklenmesi" olmak üzere iki bileşeni bulunmaktadır. Salamura Yapıncak Yaprığı Üretim Tesisi kurulmasına yönelik yalnızca "Ekonomik Yatırımlar" bileşeni ilgilidir.

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı kapsamında salamura yaprak üretim tesisi kurulumu, "Bitkisel Üretimin Çeşitlendirilmesi ve Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Paketlenmesi" konu başlığı altında değerlendirilmektedir. Bu başlık altında yeni tesislerin yapımı, kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması, faal olan mevcut tesislerin kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyonu konuları uygun faaliyetlerdir. Şu an açık olan program için yatırım projelerinin fiziki olarak son tamamlanma tarihi 30/11/2021 olup program T.C Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından dönemsel olarak açılmaktadır. Çiftçiler ile gerçek ve tüzel kişiler program için uygun başvuru sahipleridir (Tarım ve Orman Bakanlığı Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı, 2021).

Kırsal kalkınma destekleri kapsamında kırsal ekonomik altyapı yatırımlarının desteklenmesi için 2020-2021 başvuru dönemi kılavuzuna göre destekten faydalanma koşulları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 4: Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Başvurusu İçin Sağlanması Gereken Koşullar

	Gerçek Kişiler/Tarımsal Amaçlı Kooperatifler*	Tüzel Kişiler
Sağlanması Gereken Koşullar	1- Gerçek kişi olmak 2-Çiftçi olduğunu kanıtlamak 3-Tarım dışı geliri olmadığını kanıtlamak (Tarım Bağ-Kur'u) 4-Kırsal alanda veya kırsal mahallede ikamet zorunluluğu aranmaz	1-Kırsal alanda veya kırsal mahallede ikamet ediyor olmak (Yatırımın yapıldığı yerde başvuru tarihi itibarı ile son bir yıldır ikamet ettiği kontrol edilecektir.) 2-KOSGEB'e üye olmak ve son mali yıla ait KOBİ Bilgi Beyannamesini sunmak

*Yasal mevzuatları gereği KOSGEB'e üye olmayan tüzel kişiler (kooperatif, üretici örgütü vb.) sosyal güvenlik kurumu il müdürlüklerinden alınmış, işletmenin son bir yıla ait (varsa) aylık prim ve hizmet dökümünü veya sistemde kayıtları bulunmadığına dair resmi yazıyı getirmek zorundadırlar.

**Kurulacak makine parklarının tarımsal makine kiralama ve/veya tamir hizmeti vereceği öngörülmesi, iş planında kiralama ve tamir hizmetine ilişkin gelir elde edildiği gösterilmelidir. Kontroller sonucunda kullanım amacı dışındaki yatırımların tespit edilmesi durumunda gerekli yaptırımlar uygulanacaktır.

***Çiftçi olma beyanı, Çiftçi Kayıt Sistemi Veri Tabanı, Arıcılık Kayıt Sistemi Veri Tabanı, Tükas kaydı ve Su Ürünleri Yetiştirici Belgesi ile kontrol edilecektir.

****Başvuru sahibi bir üretici örgütü, birliği veya kooperatifise, başvuru konusu güncel tüzük/ana sözleşme ile kontrol edilecektir.

Kaynak: (Tarım ve Orman Bakanlığı Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı, 2021)

Başvuruların kabul edilmesi halinde hibeye esas proje tutarı üst limitinin %50'sine kadar hibe yoluyla destek verilir. Başvuru sahipleri hibeye esas mal alım tutarının %50'si oranındaki katkı payını, aynı katkısı ve toplam mal alım tutarına ait Katma Değer Vergisi (KDV)'nin tamamını kendi öz kaynaklarından temin etmekle yükümlüdür.

Yatırım uygulamalarına ait;

- İnşaat işleri alım giderlerine,
- Makine, ekipman ve malzeme alım giderlerine hibe desteği verilir.

Program kapsamında yeni tesis kurulumunda toplam maksimum 3.000.000 TL'lik, tamamlama projelerinde maksimum 2.000.000 TL'lik, kapasite artırımı ve/veya modernizasyon ve/veya teknoloji yenileme projelerinde maksimum 1.500.000 TL'lik projelere, KDV hariç olarak en fazla %50 oranında hibe desteği sağlanır. Proje başına asgari destek tutarı 250.000 TL'dir.

Başvurular Bakanlıkça hazırlanan uygulama rehberinin yayımı tarihinden itibaren altmış gün içerisinde "www.tarimorman.gov.tr" (<https://edys.tarim.gov.tr/tarim/onlinebasvuru.aspx>) internet adresinden yapılır (Tarım ve Orman Bakanlığı Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı, 2021).

İŞKUR Destekleri:

İlave İstihdam Teşviki: İŞKUR'un bu desteğinde işveren ve sigortalı için aranan şartlar şunlardır:

- Sigortalıların; işe alındıkları aydan önceki üç ayda 10 günden fazla 5510/4-a,b,c kapsamında sigortalılıklarının bulunmaması,
- İŞKUR'a kayıtlı işsiz olması,
- 1/1/2018 ile 31/12/2022 tarihleri arasında özel sektör işverenlerince istihdam edilmeleri,
- İşverenin; özel sektör işverene ait olması,
- Sigortalının işe giriş tarihinden önceki takvim yılına ilişkin işe alındıkları iş yerinden bildirilen aylık prim ve hizmet belgelerindeki veya muhtasar prim hizmet beyannamelerindeki ortalama ilave olarak çalıştırılması,

- Aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal süresi içinde SGK'ya verilmesi,
- Tahakkuk eden sigorta primlerinin yasal süresi içinde ödenmesi,
- Yasal ödeme süresi geçmiş sigorta primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarının bulunmaması,
- Çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak bildirmediği veya bildirdiği sigortalıları fiilen çalıştırmadığı yönünde herhangi bir tespitin bulunmaması gerekmektedir.

Destek tutarı iş yerinin faaliyette bulunduğu sektöre göre farklı hesaplanmaktadır. İmalat veya bilişim sektöründe faaliyet gösteren iş yerlerinde ilgili döneme ait günlük brüt asgari ücretin sigortalının prim ödeme gün sayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarı geçmemek üzere ilave istihdam edilecek her bir sigortalının 9.540 TL'ye kadarki prime esas kazanç tutarı için ödeyecekleri tüm primler (1.341,56 TL ile 3.577,50 TL) ile 214,97 TL'lik damga ve gelir vergisi karşılanacaktır (Toplamda 1.556,53 ile 3.792,47 TL).

2022/Aralık ayı aşılmamak kaydıyla, destek süresi 1/1/2018 ile 31/12/2022 tarihleri arasında istihdam edilen her bir sigortalı için 12 aydır. Ancak istihdam edilen sigortalının, 18 yaşından büyük 25 yaşından küçük erkek, 18 yaşından büyük kadın veya Kuruma kayıtlı engelli olması durumunda destek 18 ay süreyle uygulanacaktır (İŞKUR, 2021).

Kadın, Genç ve Mesleki Yeterlilik Belgesi Olanların Teşviki: 31.12.2022 tarihine kadar işsiz olan kişileri istihdam eden özel sektör işverenlerin prime esas kazanç üst sınırına kadarki sosyal güvenlik primi işveren payları (733,37 ila 5.500,41 TL) İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmaktadır. Bu teşvikten faydalanma şartları şunlardır:

- Kişinin son 6 aydır işsiz olması,
- Kişinin istihdam edildiği tarihten önceki son 6 ayın ortalama sigortalı çalışan sayısına ilave olarak istihdam edilmesi ve
- Özel sektör işvereni olmasıdır.

Faydalanma süreleri şu şekildedir:

- 18 yaş ve üzeri kadınları istihdam eden işverenlere 24 ila 54 ay,
- 18-29 yaş arası erkekleri istihdam eden işverenlere 12 ila 54 ay,
- 29 yaş ve üzeri erkekleri istihdam eden işverenlere 6 ila 30 ay.

Çalışmakta iken 01.03.2011 tarihinden sonra mesleki yeterlik belgesi alanlar, mesleki ve teknik eğitimi tamamlayanlar veya işgücü yetiştirme kurslarını bitirenleri istihdam eden işverenlere 12 ay süreyle destek sağlanmaktadır. İŞKUR'a kayıtlı olmayı teşvik etmek amacıyla kişinin İŞKUR'a kayıtlı olması durumunda destek süresine 6 ay eklenmesi yönünde hüküm getirilmiştir. İşverenlerce; aylık prim ve hizmet belgesinin yasal süresi içerisinde SGK'ya verilmesi ve primlerin yasal süresi içerisinde ödenmesi gerekmektedir (İŞKUR, 2021).

Engelli İstihdamı Teşviki: Özel sektör işverenlerinin çalıştırdıkları her bir engelli için asgari ücret düzeyindeki sosyal güvenlik primi işveren paylarının tamamı (733,37 TL) Hazine ve Maliye Bakanlığınca karşılanmaktadır (İŞKUR, 2021).

Kalkınma Ajansları Destekleri: Kalkınma Ajansları, sorumlu olduğu bölgenin kalkınma sürecinin hızlandırılması ve bölge için kritik öneme sahip faaliyetlerin hayata geçirilmesi amacıyla bölge planı ve programları ile yıllık çalışma programını göz önünde bulundurarak ilgili başvuru rehberlerinde belirlenen alanlarda bölge aktörlerine mali ve teknik destek sağlamaktadır. Ajanslar, Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ne göre aşağıda belirtilen programları düzenleyebilmekte ve bu programlar aracılığı ile bölge aktörlerine destek sağlayabilmektedir:

- Fizibilite Desteği
- Proje Teklif Çağrısı
- Gündümlü Proje Desteği
- Faizsiz Kredi Desteği
- Finansman Desteği
- Teknik Destek

Yapılması planlanan yatırımla ilişkili olarak KOBİ'ler dönemsel olarak ilan edilen Proje Teklif Çağrısı kapsamında program öncelikleri ile ilişkili olması durumunda başvuru yapabilirler. Proje teklif çağrısı, belirli bir destek programı kapsamında, nitelikleri net bir şekilde belirlenmiş olan potansiyel başvuru sahiplerinin, önceden belirlenen konu ve koşullara uygun olarak proje teklifi sunmaya davet edilmesidir. Proje teklif çağrısı, bir doğrudan finansman desteği türüdür.

2.3. Sektörün Profili

Asma yaprağının geri bağlantısının bulunduğu sektör olarak bağcılık ön plana çıkmaktadır. Dünya genelinde bağcılık 34 derece Kuzey ve 49 derece Güney enlemleri arasında yapılmaktadır. Bu coğrafi konum göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizin bağcılık açısından en uygun iklimlerden birine sahip olduğu belirtilebilir (Sertel Elif ve arkadaşları, 2011). Ülkemizde bağcılık yapılabilmesine dönük iklim koşullarındaki bu uygunluk, birçok bölgede kendini göstermektedir. Doğu Anadolu'nun 1500 metreyi aşan yükseklikteki alanları ile Karadeniz bölgesinin bol yağış alan yerleri dışında kalan her bölge bağcılık yapılabilmesi için elverişli koşullara sahiptir (MÜSİAD Elazığ Şubesi, 2016). Nitekim Türkiye'de üzüm yetiştiriciliği, ülkemizin bu özellikleriyle asmanın anavatanı ülkelerinden birisi olması itibarıyla çok uzun yıllardan beri yapılmaktadır. Türkiye 2020 yılı verilerine göre dünyada bağ alanında 5., üzüm üretiminde ise 6. büyük ülke konumundadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 yılı verilerine göre ülkemizde 4,1 milyon ton üzüm üretilmekte ve 405.439 hektar büyüklüğünde bir alanda bağcılık faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Üretilen üzümlerin %39'u kurutmalık, %11'i şaraplık ve %50'si sofralık üzüm çeşitlerinden oluşmaktadır (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, 2020).

Asmanın meyvesi olan üzümden çeşitli şekillerde faydalanılmakla birlikte asmanın bir yaşındaki dalları fidancılıkta, yaprakları ise salamura ve konserve yapımında kullanılarak ticari bir değere dönüştürülmektedir. Türkiye'de yetiştirilen üzüm çeşitlerinin birçoğunun yaprakları salamura ya da konserve üretiminde hammadde olarak kullanılmaktadır (Dülgeroğlu, 2012).

Asma yaprağının saklanabilmesi için çeşitli yöntemler bulunmakta olup, bunlardan en sık kullanılanı salamura yapımıdır. Bunun haricinde konserve yapımı ve modifiye atmosferde saklama da diğer önde gelen muhafaza teknikleri arasında yer almaktadır (Yaşa, 2019). Uygun hammaddenin seçimi, yıkama, ayıklama ve haşlama aşamalarından oluşan ön işlemlerin gerçekleştirilmesinden sonra uygun gıda ambalajına dolum yapılması, kapların hermetik kapatılması ve gıdanın asitlik niteliğine göre pastörizasyon veya sterilizasyon gibi ısı işlemleri ile dayanıklı hale getirilmesi konserve yönteminin adımlarını oluşturmaktadır (Yaşa, 2019). Asma yapraklarının yıl boyunca basit ve pratik bir şekilde saklanmasını sağlayan ve son dönemde daha sık kullanılan muhafaza yöntemlerinden biri olan modifiye atmosferde saklama yönteminde taze yapraklar hava almayacak şekilde direkt olarak kavanozlara konulup kapatılmaktadır (Yaşa, 2019).

Salamura yönteminde ise asma yaprakları uygun polyester bidon, beton kaplar veya küp içine demetler hâlinde dizilir. Yaprak demetleri arasına ince tuz konur. Bu şekilde bir sıra ince tuz, bir sıra asma yaprağı demeti hâlinde doldurulan kaplar üzerine baskı yapılır ve son sıra üzerine de yaprakları örtecek kadar ince tuz atılır. Baskı yapılan kaplar üzerine salamura suyu eklenir. Bazı uygulamalarda salamura yönteminden önce asma yapraklarına haşlama işlemi gerçekleştirilmektedir (Altınöz, 2012). Salamura yaprak üretiminde fermantasyon işlemi gerçekleşmektedir. Biyolojik değişim olarak adlandırılan fermantasyon, yüksek moleküllü organik maddelerin (özellikle karbonhidratların) mikroorganizmalar tarafından daha küçük moleküllü bileşenlere parçalanması olarak tanımlanmaktadır. Taze asma yaprağı içerisinde yer alan karbonhidrat, protein ve diğer organik maddeler fermantasyon sırasında özellikle laktik asit bakterilerince biyokimyasal değişime uğratılırlar (Yaşa, 2019). Fermantasyon sonunda, diğer birçok mikroorganizma faaliyeti ortam pH'nin düşmesiyle durdurulmuş olur. Bu sayede, oldukça düşük bir maliyet ve enerji harcanarak asma yapraklarının uzun süre muhafaza edilmesi sağlanmaktadır (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, 2020).

Yukarıda bahsedilen üç yöntem arasından salamura yöntemi, Anadolu'da yüzyıllardır süregelen bir koruma ve saklama metodudur. Buna karşın, salamuralık yaprak üretimine yönelik bağcılık, yeni bir üretim modeli olarak ön plana çıkmıştır. Bu gelişmenin sebepleri arasında salamuralık asma yaprağına olan talebin gerek Türkiye'de gerekse de yurt dışında artıyor oluşu, ürünün yüksek getiriye sahip olması, bir üretim dalı olarak aile işletmeciliğine uygunluğu, üzüm yetiştiriciliği ile karşılaştırıldığında bakımının kolay, masrafının düşük oluşu ve yaprak üretiminin bağcılık için

ekolojinin çok uygun olmadığı yerlerde dahi yapılabilmesi sayılabilir (Dülgeroğlu, 2012). Özellikle Tokat'ta üretim talebini karşılamak için yalnızca yaprak hasadına yönelik olarak bağcılık yapılması yaygınlaşmaya başlamıştır.

Salamuralık asma yaprağının başarılı bir şekilde işlenmesinde doğru çeşidin kullanımı kritik bir öneme sahiptir. Türkiye'de üretilen yapraklar şekil, kalınlık, tüylülük, dilimlilik gibi kriterler bakımından farklı özelliklerdedir. Her çeşidin yaprakları farklı amaçlar için kullanılmakta olup, ince, az tüylü ve olabildiğince dilimsiz bütün yapraklar tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Bu doğrultuda sarmalık yaprak üretiminde ince, tüysüz, lifsiz, ince damarlı, az dilimli ve damakta ekşimsi bir tat bırakan türler yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu nitelikleri ile Sultani, Narince ve Tekirdağ Yapıncak bağ çeşitleri salamura yaprak üretiminde tercih edilmektedir (Yaşa, 2019).

Salamura asma yaprağı üretimi, genel olarak yüksek teknolojinin kullanılmadığı emek yoğun bir sektördür ve ülkemizde yoğunlaştığı iller Tokat ve Manisa'dır. Tokat'ta yaklaşık 15, Ege bölgesinde ise 30 tesis bu konuda üretim yapmaktadır (Yaşa, 2019). Narince bağları ağırlıklı olarak Tokat'ta, Sultani bağları ise Manisa'da bulunmaktadır. Tokat'ta asma yaprakları bağ sahipleri tarafından hasat edilmekte ve kızışmamaları için ekseriyetle yine bağ sahipleri tarafından evlerinde kurulu olan basit düzenekler vasıtasıyla işlemden geçirilerek salamura haline getirilmektedir. Firmalara salamura halinde satılan yapraklar, firmalar tarafından paketlenerek satışa hazır hale getirilmektedir. Tokat'ta firmaların salamura haline getirdiği asma yaprağı miktarı evde işlenenlere göre daha düşüktür. Manisa'da ise, hasat edilen yapraklar çiğ olarak firmalara satılmakta ve firmalar tarafından kendi tesislerinde salamuraya dönüştürülmektedir.

Yurt içi üretime bakıldığında, Ege bölgesinde ağırlıklı olarak Manisa'da bulunan Sultani Çekirdeksiz bağlarından yaklaşık yılda 15.000 ton civarında salamuralık yaprak hasat edilmektedir. (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, 2020) Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesinden alınan bilgiye göre Tokat yöresinde ise bu rakamın 10.000 ton olduğu tespit edilmiştir. Toplam yaklaşık 25.000 ton olan hasat, Ege bölgesinde (ağırlıklı olarak Manisa'da) ve Tokat yöresinde bulunan 45 firma tarafından salamura yapılmakta ve paketlenmektedir.

Ön fizibilite çalışmasına konu olan Tekirdağ'da, Yapıncak bağından salamura yaprak üretimi yapılan Mursallı Tarımsal Kalkınma Kooperatifine ait bir tesis bulunmaktadır. Bu tesiste yapraklar çiğ olarak alınmakta ve tesis içinde salamura yapılmaktadır. Tekirdağ'daki bağ sahiplerinde Tokat örneğinde görüldüğü gibi yüksek miktarda salamura üretimi yapabilecek düzenekler bulunmamaktadır.

Narince, Sultani ve Yapıncak üzümü bağlarından hem yaprak hem de üzüm hasadı yapılabilmektedir. Bu bağlardan hasadı yapılan üzüm de yaprak gibi işlenerek tüketilebilmektedir. Bununla beraber, yaprak hasadının daha katma değerli olduğu durumlarda bağ yalnızca yaprak hasadı için de kullanılabilmekte, üzüm hasadından yaprak hasadını daha yüksek tutmak amacıyla vazgeçilebilmekte; üzüm, yaprak üretimi için feda edilebilmektedir.

Tokat ilinde bağlarda ana ürün olarak yaprak, yan ürün olarak ise üzüm üretimi esas alınacak şekilde bir yetiştiricilik metodu benimsenmiştir. Yoğun yaprak hasadı, asmada kalan üzümlerin istenilen olgunluk seviyesine ulaşmamasına ve dolayısıyla üzümün kalitesinin düşük olmasına sebep olmaktadır (Cangi Rüstem ve arkadaşları, 2005). Bağlardaki yaprak hasadı zamanında ve yeterli düzeyde yapıldığı takdirde ise bitki gelişimine herhangi bir olumsuz etkisi yoktur. Üstelik yaprak hasadı özellikle yağışlı bölgelerde iyi bir havalanma sağlayarak hastalıkları bir ölçüde engellemekte ve renkli üzüm çeşitlerinde tanelerin daha iyi renklenmesini de sağlamaktadır (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, 2020) (Winkler A.J. ve arkadaşları, 1974).

Birleşmiş Milletler'e bağlı bir kuruluş olarak dünyada gıda ile ilgili uygulamaların sağlık ve teknoloji yönünden standartlaştırılmasını sağlamakla görevli olan "Kodeks Alimentarius Komisyonu" tarafından hazırlanan "Codex Alimentarius Standartları", tüm dünya ülkeleri için güvenilir gıda üretiminde referans dokümandır. (Tarım ve Orman Bakanlığı Kodeks Alimentarius Standartları, 2021) Bu standartlarda, asma yaprakları temel besin türü olarak nitelendirilmiş ve hem damaklara hitap edışı hem de besleyiciliği ile önemli bir gıda olarak ön plana çıktığı ifade edilmiştir. Çok sayıda ülkede bilinip tüketilen asma yaprağının besin bileşenleri yaprak sebzelerle mukayese edilecek seviyededir. Asma yaprağının 100 g yenilebilir kısımlarındaki besi değeri; 5,60 g protein, 17,30 g karbonhidrat, 11,00 g lif, 363,08 mg kalsiyum, 91,02 mg fosfor, 11,10 mg C vitamini şeklindedir.

Asma yaprağı 120 mg/100g askorbik asit içermesi nedeniyle, üzüme oranla C vitamini bakımından çok daha zengindir (Yaşa, 2019).

Besleyiciliği bakımından zengin olan bu ürün, Anadolu'da farklı yörelere ait 9-10 farklı yemeğin yapımında kullanılmaktadır. Aynı zamanda birçok ülkede de bilinmekte ve farklı lezzetlerde değerlendirilmektedir (Yazıcı, 2018). Asma yaprağı ülkemiz mutfağında çeşitli tariflerde karşımıza çıkmakla birlikte kullanıldığı yemeklerin en başında hiç şüphesiz etli veya zeytinyağlı olarak tüketilebilen yaprak sarma gelmektedir. Ülkemizde piring, bakla veya bulgur kullanılarak yapılan yaprak sarma farklı yörelerin damak tadına göre nar ekşili, kimyonlu veya sarımsaklı olarak lezzetlendirilmektedir. Bunun haricinde Denizli yöresine özgü kuşbaşı etli lezzetli bir pilav olan çaput aşının içine bolca parçalanmış taze asma yaprağı konmaktadır. Ayrıca Trakya mutfağına özgü bir göçmen yemeği olan loznik (asmalı pide) ve bakliyat ile yapılan ve zeytinyağlı ıspanak gibi pişirilen asma yaprağı yemeği, asma yaprağının kullanıldığı başlıca yemekler arasındadır (Üstkanat, 2019). Yöresel yemekler haricinde turşu yapımı (asmanın koruk meyvesi, taze sülük ve filizleri kullanılarak) pide iç harcı ve cevizli bat yapımında da kullanılan asma yaprağı geleneksel tıp alanında da (ekstraktı) kullanılmaktadır (MÜSİAD Elazığ Şubesi, 2016).

Asma yaprağı daha önce de belirtildiği üzere başta zeytinyağlı ve etli yaprak sarma olmak üzere yöresel mutfaklarda farklı damak tatlarına hitap etmektedir. Bu nedenle gerek restoranlar gerekse de oteller, müşterilerine sundukları menülerde asma yaprağından yapılan yemeklere yer verdikleri için bu ürünü talep etmektedirler. Bu süreç asma yaprağının ileri bağlantıda olduğu sektörler arasında otel ve restoranı ön plana çıkarmaktadır. Taze asma yaprağı doğrudan pazara sunulabildiği gibi konserve yapılarak da pazarlanmaktadır (MÜSİAD Elazığ Şubesi, 2016). Bu doğrultuda tüketiciye konserve asma yaprağının ulaşmasına marketler öncülük etmektedir.

Asma yaprağı üretimini ekonomik açıdan ele alan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bununla beraber mevcut çalışmalardan edinilen bilgi ile yukarıda da belirtildiği üzere Tokat'ta 15, Ege bölgesinde ise 30 üretici firma olduğu tespit edilmiştir. Ege bölgesinde üretici firmalar en çok Manisa İli'nde bulunmaktadır. Son dönemde Mersin, Amasya, Kilis, Gaziantep, Konya ve Denizli gibi illerde de bağ alanlarında salamura yaprak ticari değer kazanmış durumdadır.

1 kg taze asma yaprağı salamura yapıldıktan sonra salamura suyunu çekmekte ve 1,3 kg gelmektedir. Bidon olarak nihai paketleme yapıldığında ise bidona eklenen salamura suyuyla beraber ürün toplamda 2-2,5 kg brüt ağırlığa ulaşmaktadır. Bu haliyle satılan ürünün ortalama perakende fiyatı 2021 yılı ilk yarısı itibarıyla yaklaşık 40 TL'dir. Dolayısıyla, 25.000 tonluk taze asma yaprağı salamura haline getirildiğinde yaklaşık 100.000.000 TL'lik (yaklaşık 11.765.000 \$) ciro meydana getirmektedir.

Tekirdağ'da bu konuda faaliyet gösteren tek üretim tesisi olan Mursallı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ile yapılan görüşmede, 2020 yılında söz konusu kooperatifin 2 ton yaprağı salamura işlediği bilgisi edinilmiştir. Kooperatif, işlediği yaprak miktarını kademeli olarak artırmayı planlamakta olup çıkabileceği azami kapasite ise 15 ton olarak belirtilmiştir.

Asma yaprağı, üzüm gibi ekonomik getirisi olmasına rağmen ne sebze ne de başka bir bitkisel ürün grubu içerisinde TÜİK'in istatistiki verilerinde yer almamaktadır (Cangi & Yağcı, 2017). Bu nedenle ulusal düzeyde üretime ilişkin istatistiklere ulaşmak mümkün olmamaktadır.

2.4. Dış Ticaret ve Yurt İçi Talep

Ürünün Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTIP) kodu 070999900014 (asma yaprağı (taze veya soğutulmuş)) olarak geçmektedir. Ayrıca 200899990000 no'lu GTIP'ten de dış ticaret işlemleri gerçekleştirilmektedir.

070999900014 no'lu GTIP'e ilişkin dış ticaret verileri incelendiğinde, 2017 yılına kadar hiç ithalat olmadığı, 2017 ve 2018 yıllarında ihmal edilebilir büyüklükte (sırasıyla 61.000 ve 22.000 \$) ithalat yapıldığı, 2019 ve 2020 yıllarında ise ithalat gerçekleşmediği görülmektedir. Aynı GTIP altında yapılan ihracat incelendiğinde ise, son 5 yıla ilişkin veriler şu şekildedir:

Tablo 5: 2016-2020 Yılları Arası Asma Yapağı (Taze veya Soğutulmuş) Türkiye İhracat Rakamları

Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020
İhraç edilen Ürün Tutarı (\$)	103.000	258.000	227.000	281.000	72.000

Kaynak: (Trademap, 2021)

COVID-19 pandemisinin hakim olduğu 2020 yılı haricinde, 2017-2019 yılları arasında ihracatın 200.000 \$'ın üzerinde seyrettiği görülmektedir. Söz konusu tabloda yer alan ihracat tutarlarına karşılık gelen ürün miktarlarını gösterir tablo ise aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 6: 2016-2020 Yılları Arası Asma Yapağı (Taze veya Soğutulmuş) Türkiye İhracat Miktarları

Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020
İhraç edilen Ürün Miktarı (Ton)	60	118,5	415	269	22

Kaynak: (TÜİK, 2021)

200899990000 no'lu GTIP de dış ticaret işlemlerinde kullanılmaktadır. Bununla beraber, bu GTIP "Diğer meyveler, sert kabuklu meyveler, yenilen diğer bitki parçaları; ilave alkolsüz/şekersiz" tanımına sahiptir ve içeriği itibarıyla oldukça geniş durmaktadır. Dolayısıyla, bu GTIP altından salamura yaprak dışında farklı ürünlerin de dış ticaret işlemleri yapılmaktadır. Bu nedenle, 200899990000 no'lu GTIP'e ilişkin dış ticaret verileri bulunmakla beraber salamura yaprak için bu verilerin kullanılması sağlıklı olmamaktadır.

Sektör profili başlığı altında da yer verildiği üzere Ege bölgesinde Manisa Sultani Çekirdeksiz türü ve Tokat yöresi olmak üzere toplam yaklaşık 25.000 ton hasat bu iki yörede yer alan firmalar tarafından salamura yapılarak paketlenmektedir. Tespit edilebilmiş olan dış ticaret rakamları dikkate alındığında toplam yaklaşık 25.000 ton olan hasat sonucu gerçekleşen üretimin kahir ekseriyetle yurt içinde tüketildiği görülmektedir.

2.5. Üretim, Kapasite ve Talep Tahmini

Sektörün mevcut yapısında önümüzdeki 5 yıl içinde bir değişiklik olmayacağı öngörülmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda TÜİK tarafından gerçekleştirilen 2025 yılına kadar olan nüfus projeksiyonu baz alınarak 2020 yılında toplam 25.000 ton olan üretim ve tüketim miktarının 2021-2025 arası gelişim düzeyi aşağıdaki tabloda resmedilmiştir:

Tablo 7: 2021-2025 Yılları Arası Türkiye Nüfus Projeksiyonuna Göre Asma Yapağı Toplam Üretim Tahmini

Yıllar	Toplam Nüfus Tahmini	Nüfus Artış Hızı (%)	Toplam Asma Yapağı Üretim ve Tüketim Tahmini (Ton)
2021	84.405.000	0,94	25.235
2022	85.410.000	1,19	25.535
2023	86.409.000	1,16	25.831
2024	87.396.000	1,14	26.126
2025	88.365.000	1,11	26.416

Kaynak: (TÜİK, 2021) ve Uzman Hesaplamaları

Ülkemizin nüfus artış hızı göz önünde bulundurularak hali hazırda 25.000 ton olarak tespit edilen asma yapağı üretiminin ve (dış ticaret rakamlarının düşük olması sebebiyle) buna denk olarak kabul edilebilecek talebin 2025 yılında 26.416 ton civarında olması beklenmektedir.

2.6. Girdi Piyasası

Asma yapağının salamura işleminde asma yapağı, tuz, sitrik asit ve su kullanılmaktadır.

Salamura tuzu, Türk Gıda Kodeksi Tuz Tebliğinde gıda muhafaza amaçlı kullanılan, iyot içermeyen işlenmiş tuz türü olarak ifade edilmiştir. Berrak ve tortusuz olan salamura tuzu iyotlu sofraya tuzu gibi rafine edilmediği için doğal yapısını koruyabilmekte fakat çabuk rutubetlenmektedir. İçinde 80'den fazla mineral barındıran salamura tuzu magnezyum, demir, sülfür ve kalsiyum açısından zengindir (Yemek.com web sitesi, 2015).

Halk arasında limon tuzu olarak da adlandırılan sitrik asit, karboksilik asitler arasında bulunan organik bir bileşiktir. Sitrik asitin görünümü katı formda, beyaz renkli ve kristal yapılıdır (SoleChem Kimya web sitesi, 2021). Gıda katkı kodu E330 olan sitrik asit modern endüstri üretim uygulamalarında ve çeşitli besin üretimi alanlarında sıklıkla kullanılmaktadır. Gıdaların dayanıklılık süresini artırarak yiyecek ve içeceklerin bozulmasını engellemesi maddenin en çok bilinen özelliklerinden biridir. (Sitrikasit.net web sitesi, 2021)

Asma yapağının salamura işlemi esnasında kullanılan suyun en temel özelliği ise içilebilir nitelikte olması gereğidir.

Tekirdağ Yapıncak Salamura Asma Yapağı Coğrafi İşaret Sicil Belgesi'nde, bu ön fizibilite çalışmasına konu olan Yapıncak üzüm çeşidine ait asma yapağının, salamura yaprak üretimi açısından önemli sayılabilecek özellikleri ve kullanım alanları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

"Sürgünleri yarı dik-dik büyümektedir. Kama yaprak şekline sahiptir. Cep derinliklerinin uzun olması lobsuz bir yapıyı göstermektedir. Yaprak sap cep lobları üst üste binmiş bir yapıdadır. Olgun yaprak orta damar uzunluğu orta düzeyde olduğundan yaprakların yüzey alanı orta büyüklüktedir. Yaprak üstü kabarıklığı çok zayıf derecede olup yaprak üst yüzey rengi yeşildir. Yaprak alt yüzeyinde tüylülük orta durumdadır. Bu çeşidin sürgünlerinin dik olarak büyümesi hem yapraklarının toprağı işleyen makinelerden yaralanmaması hem de toplanması açısından avantajlı bir durumdur. Kama yaprak şekline sahip olması, cep derinliklerinin uzun olması, yaprak sap cep loblarının birbirini örtmesi yaprak salamurada aranan bütün yaprak şeklini tam olarak karşılamaktadır. Ayrıca ürün yaprak yüzey kabarıklığının zayıf, ince ve narin yapıda olması, ağızda kolay parçalanma özellikleriyle ağızda yumuşak bir çiğneme hissi vermesi ile sarma yapımına uygunluğu ile

tanınmıştır. Salamuraya işlendiğinde açık yeşil-sarı rengi ile kendine has albenisi olan bir üründür. Tekirdağ Yapıncak Salamura Asma Yapağı üretimi için Latince tür adı *Vitis vinifera L.* olan Yapıncak üzüm çeşidine ait asma yapağı kullanılır. Belirtilen coğrafi sınırdaki Yapıncak üzüm çeşidi genellikle güneşe bakan yamaç arazilerde yetiştirilir; ilin iklim ve toprak yapısına adapte olmuştur. Yetiştirildiği bölgenin yarı nemli iklim tipi ve kumlu, killi, tınlı toprak sınıfına sahip olması, Yapıncak asma yapağının ince ve narin yapıda olmasına dolayısıyla gıda sanayinde salamura asma yapağı olarak tercih edilmesini sağlar. Yörede düğün ve bayram yemeklerinin başında gelen 'yaprak sarma' hazırlığında yöre halkının öncelikli olarak tercih ettiği Yapıncak asma yapağıdır. Yapıncak asma yaprakları, yaygın olarak salamuraya işlenen üründür." (Tekirdağ Yapıncak Salamura Asma Yapağı Coğrafi İşaret Sicil Belgesi, 2020).

Tablo 8: Tekirdağ Yapıncak Asma Yapağının Bazı Özellikleri

Asma Yapağının Elde Edildiği Üzüm Çeşidi	Yapıncak
Hasat Tarihi	Mayıs-Haziran
Yaprak Alınan Boğum	Genellikle 6. ve 7.
Yaprak Eni	13,7±1,5
Yaprak Boyu	15,8±1,9
Tüylülük	Orta
Dilimlilik	Az
Renk	Yeşil-sarı ve tonları

Kaynak: (Tekirdağ Yapıncak Salamura Asma Yapağı Coğrafi İşaret Sicil Belgesi, 2020)

Coğrafi işaret alması ve katma değerli bir ürün olarak gelecek vadetmesi itibarıyla Tekirdağ Yapıncak Üzüm Bağı bu ön fizibilitenin odak noktasında olsa da Tekirdağ'da yetiştirilen Alphonse ve Tekirdağ İlkeren üzüm bağlarının yaprakları da salamura yaprak üretiminde kullanılabilmektedir.

Tekirdağ'da toplam 38 bin dekar asma bağı bulunmaktadır. Bu bağların %5 kadarı (yaklaşık 2 bin dekar) Yapıncak üzüm bağıdır. Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü tarafından 2020 yılında gerçekleştirilen Yemeklik Asma Yapağı Üretimine Yönelik Bağcılıkta Farklı Uygulamaların Ekonomik ve Teknik Olarak Değerlendirilmesi Entegre Proje Sonuç Raporunda 12 farklı üretim modeli için deneme yapıldığı belirtilmiştir. Bu üretim modelleri şu şekildedir:

1. Her asmadan; **3 kez** yaprak hasadı + **Tam** üzüm hasadı(Y3-Ü100)
2. Her asmadan; **3 kez** yaprak hasadı + **%25 oranında azaltılmış** üzüm hasadı(Y3-Ü75)
3. Her asmadan; **3 kez** yaprak hasadı + **%50 oranında azaltılmış** üzüm hasadı(Y3-Ü50)
4. Her asmadan; **3 kez** yaprak hasadı + **%75 oranında azaltılmış** üzüm hasadı(Y3-Ü25)
5. Her asmadan; **5 kez** yaprak hasadı + **Tam** üzüm hasadı(Y5-Ü100)
6. Her asmadan; **5 kez** yaprak hasadı + **%25 oranında azaltılmış** üzüm hasadı(Y5-Ü75)
7. Her asmadan; **5 kez** yaprak hasadı + **%50 oranında azaltılmış** üzüm hasadı(Y5-Ü50)
8. Her asmadan; **5 kez** yaprak hasadı + **%75 oranında azaltılmış** üzüm hasadı(Y5-Ü25)
9. Her asmadan; **7 kez** yaprak hasadı + **%50 oranında azaltılmış** üzüm hasadı(Y7-Ü50)

10. Her asmadan; **7 kez** yaprak hasadı + **%75 oranında azaltılmış** üzüm hasadı(Y7-Ü25)
11. Her asmadan üzüm salkımlarının tamamı alınarak **sadece yaprak hasadı (olabildiğince yaprak hasadı)(Y)**
12. Her asmadan hiç yaprak hasat etmeden **sadece üzüm hasadı(Ü)**

Bu üretim modelleri Tekirdağ'da Tekirdağ Bağcılık ve Araştırma Enstitüsü bünyesinde 2018 ve 2019 yıllarında denenmiştir. Denemelerde hem teknik analizler hem de ekonomik analizler yapılmıştır. Bu analizlerin başlıca sonuçları şunlardır:

- Üzüm ve yaprak hasadının birlikte yürütülmesi hedeflenebilir.
- Üzüm kalitesi, üretim modellerine göre farklılıklar göstermekte olup üzümün %25 ve %50 oranlarında azaltılan üretim modellerinde, üzüm kalitesinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Yaprak hasadının asma gelişimine olumsuz etkileri görülmemiştir.
- Yapıncak çeşidi sürgünlerinin diğer çeşitlere göre dik büyümesi hasat edilecek yapraklara ulaşımı özellikle 7. hasattan sonra zorlaştırmaktadır ki yaprak hasat sayısı 9'un üzerine çıkamamaktadır.
- Yapıncak çeşidi için çalışmanın her iki yılında yaprak ve üzüm kalitesinden ödün vermeden birlikte yürütülebileceği üretim modeli 7 defa yaprak hasadı ve üzümün en fazla %50 oranında azaltılması (Y7-Ü50) olmuştur ve bu model ekonomik açıdan önerilen model olmuştur. Y5-Ü50 (5 defa yaprak hasadı ve üzümün %50 oranında azaltılması) ise teknik açıdan önerilen model olarak bulunmuştur.

Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü ile bu ön fizibilite çalışmasının hazırlanması aşamasında yapılan görüşmede, Yapıncak üzüm bağı için en ideal modelin Y5-Ü50 (5 defa yaprak hasadı ve üzümün %50 oranında azaltılması) olduğu, 7 defa yaprak hasadı yapılan Y7-Ü50 modelinde yapraklarda pestisit kalıntısı ihtimalinin ortaya çıktığı bilgisi alınmıştır.

Yemeklik Asma Yaprığı Üretimine Yönelik Bağcılıkta Farklı Uygulamaların Ekonomik ve Teknik Olarak Değerlendirilmesi Entegre Proje Sonuç Raporunda, 2018 ve 2019 yıllarında Y5-Ü50 modeline göre yapılan denemede dekar başına ortalama 102 kg üzüm hasat edildiği belirtilmiştir. Tekirdağ'da yaklaşık 2.000 dekar Yapıncak üzüm bağı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ideal model ile hali hazırda 200 ton yaprak hasadı potansiyeli olduğu hesaplanmaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere Tekirdağ'da salamura asma yaprağı üretimi yapan tek tesis Mursallı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'dir. Kooperatif 2020 yılında 2 ton yaprağı salamuraya işlemiş, salamura yapılan yaprakların tamamına yakını 2021 yılı Mayıs ayına kadar satmıştır. Kooperatif, işlediği yaprak miktarını 2021 yılında 5 tona çıkarmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla, Tekirdağ'da Yapıncak yaprağı için 200 tonluk bir hammadde potansiyeli varken, hali hazırda bunu yalnızca %1'inin ekonomik değere dönüştürüldüğü görülmektedir. Evlerde kurulan salamura bu rakamın içinde bulunmamakla beraber bağ sahibi çiftçilerin kendi evlerinde kullanmaya yönelik olduğu için bu unsur ihmal edilebilir miktardadır.

Bunlara ek olarak, yukarıda da izah edildiği üzere Tekirdağ'da yetiştirilen Alphonse ve Tekirdağ İlkeren üzüm bağlarının yaprakları da salamura yaprak üretimine uygundur. Bu ön fizibilite çalışması kapsamında coğrafi işaret almış olması ve salamura yaprak üretimine en uygun çeşit olması itibarıyla Yapıncak üzüm bağına odaklanılmıştır. Bununla beraber Tekirdağ'da kurulacak olan bir tesisin, Alphonse ve İlkeren bağlarının yapraklarını da salamuraya işlemesi mümkündür. Bu iki bağ çeşidinin Trakya'daki toplam büyüklüğü yaklaşık 5.000 dekadır. Bu iki bağ çeşidinin üzümleri Yapıncak üzümüne göre sofralık olarak daha fazla tercih edilir durumdadır. Bu nedenle üzüm hasadının daha yüksek olması için üreticiler yaprak hasadını Yapıncak asma çeşidine göre daha az yapmayı tercih etmektedirler. Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü ile yapılan görüşmede, bu iki bağdan üzüm verimliliğini ve kalitesini etkilememek için azami 3 kez hasat yapılabileceği ve dekar başına yaprak hasat miktarının Yapıncak bağı ile benzerlik gösterdiği bilgisi edinilmiştir. Bu durumda, 5 kez hasatta dekar başına 102 kg yaprak elde edilen Yapıncak bağına paralel olarak, 3 kez hasat edilmesi durumunda Alphonse ve İlkeren bağlarından dekarda yaklaşık 60 kg yaprak elde edileceğini hesaplanmaktadır. Dolayısıyla, 5.000 dekarlık bu bağlardan da 300 ton yaprak hasat edilmesi mümkündür. Ön fizibiliteye konu olan yatırımı yapacak işletmenin, Yapıncak yaprağına ek olarak bu iki çeşitten de 300 ton hammadde sağlayabileceğini, dolayısıyla her ne kadar fizibilite

çalışması Yapıncak yaprağına dönük olarak hazırlansa da, işletmenin varsayılan kapasitesini artırması durumunda hammadde sıkıntısı yaşamayacağını vurgulamak yerinde olacaktır.

Yukarıda yapılan hesaplama ve analizler sonucunda, Tekirdağ'da salamura yaprak üretiminin hammadde varlığına göre çok düşük kaldığını söylemek yerinde olacaktır. Yıllık 60 ton kapasiteli inşa edilecek olan tesisin hammadde sıkıntısı yaşamayacağı düşünülmektedir.

Hammadde teminini işletme, fabrika teslim olarak gerçekleştirecektir. Hali hazırda kurulu olan kooperatif de bu şekilde işlem yapmaktadır. Yapıncak yaprağı, bağ sahipleri tarafından sabah erken saatlerde toplanmaktadır. Toplanan bu çiğ yapraklar özelliğini kaybetmemesi adına aynı gün içerisinde işlenmesi için firmaya teslim edilmektedir. Hasat edilen yaprakların ödemesi ise kantarda nakit olarak gerçekleştirilmektedir.

Yapılan genel piyasa araştırmasında salamura tuzunun KDV hariç kilo fiyatı 0,07 \$ (60 kuruş) olarak tespit edilmiştir. Sitrik asitin litre fiyatı KDV hariç 0,9 \$ (7,65 TL) seviyesindedir. Salamura edilmiş asma yaprağının nihai tüketiciye sunulacağı 3 veya 5 kiloluk plastik-pet bidonların tane fiyatı ise KDV hariç 0,38 \$ (3,30 TL) düzeyindedir. Suyun m³ fiyatı ise KDV hariç 2.70 \$ (23 TL) düzeyindedir.

2.7. Pazar ve Satış Analizi

Yapıncak yaprağında özellikle bağcılık ve üzüm üretiminin yüksek olduğu Tekirdağ İli Şarköy İlçesi ön plana çıkmaktadır. Üzüm çeşitleri, üretim yeri ve üretim miktarı bakımından da Şarköy önemli bir konuma sahiptir. Şarköy sınırları içerisinde bulunan Çengelli, Çınarlı, Gaziköy, İstiklal, Kirazlı, Mursallı, Tepeköy, Yayaköy ve Yörgüç mahalleleri sahip oldukları bağ alanları ile Yapıncak yaprağı açısından büyük bir potansiyele sahiptir (Korkutal, Bahar, & Zinni, 2018).

Tekirdağ Yapıncak yaprağı 28 Ekim 2020 tarihinde coğrafi işaret almış ve tescillenmiştir. Bağlardan toplanan yaprakların çiğ olarak ömrü kısadır. Bu sebeple asma yapraklarının kızılmaması için yaprakların aynı gün işlenmesi kritik öneme sahiptir. Bu hassasiyetler ve günlük satışın da Tekirdağ içerisinde gerçekleştirilebileceği göz önünde bulundurulduğunda kurulacak bir tesisin teknik olarak farklı bir ilde kurulması mümkün gözükmemektedir.

Diğer yandan özellikle pazar yerleri özelinde yapılan saha ziyaretlerinde, Tekirdağ'da Yapıncak yaprağının çok çabuk tükendiği ve diğer yörelerin yapraklarından daha fazla rağbet gördüğü tespit edilmiştir. Yapıncak yaprağının tadına bölge halkının alışık olması bu talep farklılığının başat sebebi olarak ön plana çıkmaktadır. Yapıncak yaprağı üretiminin, bölgedeki asma yaprağı talebini karşılamadığı ve diğer bölgelerde yetiştirilen yaprakların da bu sebeple talep gördüğü yapılan bu ziyaretlerden edinilen bir başka bulgudur. Bu bağlamda bölgeye kurulacak bir tesis kayda değer bir tüketici talebi ihtiyacını karşılama rolüne de sahip olacaktır.

Bölgede faaliyete geçecek salamura yaprak işleme tesisi ile öncelikli olarak bölge içi talebe yanıt verilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, fiziki satış ile Trakya bölgesine ve e-ticaret kanalları aracılığı ile tüm Türkiye'ye Tekirdağ Yapıncak yaprağının pazarlanması amaçlanmaktadır. Özellikle e-ticaret boyutu ile de pazarlama ayağının yürütülecek olması, ürünün tanıtımı açısından da önem arz etmektedir.

Tesiste işlenecek yaprağın dağıtımı hafif bir ticari araç kullanılarak istihdam edilecek bir dağıtım personeli eliyle yürütülecektir.

Kurulacak işleme tesisinde yaprak işleme kapasitesinin yıllık 60 ton olması planlanmıştır. Tesis tam kapasite çalıştığı takdirde yaprakların işlenmesi aşamasında bidonlar aracılığı ile salamura yapıldığında nihai ürünün süzme ağırlığının 78 ton olması öngörülmektedir.

Kapasite kullanım oranının ilk yıl %70, 2. yıl %75, 3. yıl %80, 4. ve 5. yıllarda ise %85 düzeyinde olması planlanmıştır. Bu çerçevede ilk 5 yıl için hedeflenen üretim ve satış miktarına yönelik tablo aşağıda sunulmuştur:

Tablo 9: İşletme Dönemi Salamura Asma Yapağı Üretim ve Satış Hedefi

Yıllar	Toplam Kapasite (Ton)	Kapasite Kullanım Oranı (%)	Üretim ve Satış Miktarı (Ton)*
1. Yıl	60	70	42
2. Yıl	60	75	45
3. Yıl	60	80	48
4. Yıl	60	85	51
5. Yıl	60	85	51

Kaynak: Uzman hesaplamaları.

* İşlenen yaprak üzerinden hesaplanmıştır.

Mursallı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ile yapılan görüşmeler ve Tekirdağ Tarımsal Araştırma Enstitüsüne gerçekleştirilen ziyarette Yapıncak yaprağının satış fiyatına yönelik bilgi alınmıştır.

Söz konusu kooperatif ile yapılan görüşmede, 2020 yılında aldıkları 2 ton yapağı kg fiyatı olarak 20 TL'den bağ sahibi çiftçilerden temin ettikleri tespit edilmiştir. Yaprakları salamura yaptıktan sonra, her 1 kg salamura yaprağını salamura suyuyla beraber 3 kg'lık plastik bidonlara koyarak nihai tüketiciye sundukları ve bu ebat için kooperatifin satış fiyatının 40 TL olduğu görülmüştür. Salamura yapmak için kullanılan su, tuz, sitrik asit, plastik bidon vb. maliyetler hesaba katıldığında bu ürünün maliyetinin yaklaşık 25 TL olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla 25 TL maliyetli olan ürünün 40 TL fiyatla satıldığı, 1 kg Yapıncak yaprağından diğer işletme maliyetleri hesaba katılmaksızın yaklaşık 15 TL gelir elde edildiği saptanmıştır. 2 ton yaprağın salamura yapıldıktan sonra satışının yapılmasıyla 80.000 TL (yaklaşık 9.411 \$) ciro elde edildiği görülmektedir.

Mursallı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi 2020 yılı için çiğ yaprağın kilosunu üreticiden 20 TL'ye satın almıştır. Alınan bu çiğ yaprakların salamura işlemi için kilo başına yaklaşık 5 TL tuz, su ve bidon maliyeti söz konusu olmuştur. Her bir bidona 1 kg yaprak konularak salamura işlemi bittiğinde bidonların toplam ağırlığının 3 kilografa ulaştığı ifade edilmiştir. 3 kg'lık bidonların satış fiyatı ise KDV hariç 40 TL (4,7\$) seviyesindedir.

Tekirdağ Tarımsal Araştırma Enstitüsü ise asma yaprağını vakumlu olarak satmayı tercih etmektedir. Yapağın kilo satış fiyatı ise KDV hariç 25,5 TL (3 \$) düzeyindedir. Ancak burada Enstitünün kar amacı gütmeyen bir kamu kuruluşu olduğu ve insan kaynakları gibi maliyetlerinin merkezi bütçeden karşılanmakta olması itibarıyla üretim maliyetlerine sınırlı olarak yansıtıldığı göz önünde bulundurulmalıdır. Kısacası Enstitünün sunduğu fiyatlar piyasa için kıstas olarak alınmamalıdır.

Yapılan genel piyasa araştırmasında 1.3 kg süzme ağırlığında salamura yaprak içeren bir bidonun satış fiyatının ortalama 40 TL (4,7 \$) olduğu tespit edilmiştir. Paket büyüklüğü değişse dahi birim fiyatın aynı kaldığı gözlemlenmiştir.

3. TEKNİK ANALİZ

3.1. Kuruluş Yeri Seçimi

Tekirdağ iline bağlı Şarköy ilçesi SEGE-2017 araştırmasında 3. grupta yer almaktadır. Geçim kaynağının büyük bölümünü tarım ve turizm oluşturmaktadır. Tarımsal üretimde bağcılık söz konusu olduğunda ise Tablo 10'da görüleceği üzere Tekirdağ ilindeki üzüm üretiminin büyük bir kısmı Şarköy İlçesi'nde yapılmaktadır. Bağcılık Enstitüsü ile yapılan görüşmelerde İlde 38.000 dekar bağ alanı olduğu ve bu alanların yaklaşık %5'inde Yapıncak üzüm çeşidi yetiştirildiği bilgisi alınmıştır.

Tablo 10: İlçe Bazında Tekirdağ İli 2020 Yılı Üzüm Üretim Miktarları

Tekirdağ İlçeleri	2020 Yılı Üzüm Üretim Miktarı (Ton)	Toplam Üretime Oranı (%)
Ergene	9	0,02
Hayrabolu	27	0,07
Kapaklı	6	0,02
Malkara	1.045	2,77
Marmaraereğlisi	52	0,14
Muratlı	141	0,37
Saray	33	0,09
Süleymanpaşa	4.784	12,69
Çorlu	26	0,07
Şarköy	31.580	83,76
Toplam	37.703	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021)

Yer seçiminde dikkate alınması gereken en önemli husus, yaprak hasat edildikten sonra tesise ulaştırılması gereken sürenin çok kısa olması gereğidir. Yaprak hasadı, Mayıs ayı sonu itibarı ile başlayıp Haziran ayı boyunca devam etmektedir. Bu tarihler mevsimsel sıcaklıkların yüksek seyrettiği aylar arasındadır. Bu sebeple hasat edilen yaprakların serin, güneş görmeyen bir yerde muhafaza edilmesi ve en geç 24 saat içerisinde tesise ulaştırılması gerekmektedir. Aksi takdirde yapraklarda kızışma diye tabir edilen bozulmalar meydana gelmekte, bu bozulmalar nihai ürünün görüntüsünü ve tadını olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda Şarköy İlçesi'nde özellikle üretimin yoğun olarak yapıldığı Hoşköy ve Mürefte mahalleleri ve çevresinde tesisin kurulumu lojistik açıdan uygundur. Bir diğer alternatif olarak Malkara Organize Sanayi Bölgesi değerlendirilmiştir. Ancak yapılan görüşmelerde OSB içerisinde söz konusu üretim tesisine uygun yer olmadığı belirtilmiştir. Bunun yanında Şarköy Belediyesi ile yapılan görüşmelerde böyle bir tesisin konut dışı kentsel çalışma alanı olarak ruhsat alabileceği bilgisi verilmiştir. Ayrıca ilçede benzer üretim alt yapısına

sahip çok sayıda şarap üretim tesisi bulunmaktadır. Lojistik açıdan Şarköy birçok önemli noktaya çok yakın mesafelerde bulunmaktadır. Türkiye ve Yunanistan arasında bulunan İpsala sınır kapısına 97 km, Türkiye ve Bulgaristan arasında bulunan Kapıkule sınır kapısına 200 km, İstanbul iline yaklaşık 150 km mesafede bulunmaktadır. Bunun yanında Asyaport Limanı'na 80 km, İstanbul Havalimanı'na ise 205 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Bağcılık kültürü ve bilgisi antik çağlara dayanan bölgenin, konu ile ilgili bir diğer avantajı sahip olduğu kurumlardır. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü 1930 yılında kurulmuş olup bağcılık, bitki sağlığı, tarımsal mekanizasyon, toprak ve su kaynakları üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bunun yanında Enstitü, ıslah ve yetiştirme teknikleri ile pazar talepleri doğrultusunda yeni çeşit hat, verim ve kalite gelişimi, hastalık ve olumsuz çevre koşullarına uyum konularında danışmanlık hizmetleri de vermektedir. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Trakya Üniversitesine bağlı olarak 1982 yılında kurulan, Trakya Bölgesinde faaliyet gösteren ilk ve tek tarımsal yükseköğretim kurumudur. Fakülte, 2006 yılında kurulan Namık Kemal Üniversitesi'ne devredilmiştir. 9 farklı bölüm ve bunlara bağlı 22 ana bilim dalında lisans ve lisansüstü eğitimi veren Fakültede çeşitli araştırma birimleri ve laboratuvarlar bulunmaktadır. Bölgede konu ile ilgili bir diğer kurum Kırklareli Üniversitesi'dir. Kırklareli Üniversitesi, Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) "Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi" kapsamında "gıda" alanında ihtisaslaşacak yükseköğretim kurumu olarak belirlenmiştir. Bunun yanında Üniversite bünyesinde "Gıda Kontrol Uygulama ve Araştırma Merkezi" bulunmaktadır. Bu merkezde, gıda alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların ihtiyaç duydukları fizikokimyasal ve mikrobiyolojik analizlerinin yapılabileceği biyokimya, mikrobiyoloji ve gıda prosesleri laboratuvarları bulunmaktadır.

Yöre halkının bağcılık ve üzüm yetiştiriciliği konusunda köklü geçmişe bağlı olarak var olan bilgi birikimi ve tecrübesi, Tekel fabrikasının faaliyette olduğu süreçte hammadde ihtiyacının buradan karşılanması ile birleşmiş ve bağcılık bölgede büyük gelişme göstermiştir. Bu olgudan hareketle kurulacak salamura yaprak üretim tesisinde gerekli donanımına sahip iş gücünün temininde bir zorluk yaşanması beklenmemektedir.

Kurulması planlanan tesisin fiziki büyüklüğü, yatırımcının gözden çıkarması gereken maliyetler gibi detaylar çalışmanın finansal analiz bölümünde aktarılmıştır.

3.2. Üretim Teknolojisi

Üzüm yaprağı, doğası gereği narin bir yapıya sahip olan ve toplandıktan sonra çok kısa bir zaman zarfında işlenmesi gereken bir bitkidir. Bu bağlamda salamura, konserve gibi çeşitli yöntemler ile işlenerek uzun süreli tüketimi mümkün olmaktadır.

Salamura yaprak, taze asma yaprağının bileşiminde bulunan karbonhidrat, protein ve diğer organik maddelerin mikroorganizmalar ve özellikle laktik asit bakterileri tarafından biyokimyasal değişime uğratılması ile elde edilen fermente bir üründür. Fermantasyon sonunda, ortam pH'ının düşmesiyle diğer birçok mikroorganizma faaliyeti durdurulmaktadır. Bu sayede, çok az bir maliyet ve enerji harcanarak asma yapraklarının uzun süre muhafazası sağlanmaktadır (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, 2020).

Salamura yaprak üretim iş akışı temel olarak şu adımlardan oluşmaktadır:

Hammadde kabulü: Hammadde kabulü sırasında yapılacak olan görsel kontrol çok büyük önem arz etmektedir. Kızılgan, sararmış, lekeli ve hastalıklı yaprakların üretim hattına girmesine izin verilmemelidir.

Tartım: Kontrolden geçen yapraklar kantarda tartılır, ölçülen ağırlıklar sisteme kaydedilir.

Yıkama: Tartılan yapraklar tarım zararlısı, toprak, ilaç gibi fiziksel kirleticilerden arındırılmak üzere yıkanır.

Salamura Çözeltilisinin Hazırlanması: Ana salamura tankında %11-12'lik tuzlu çözelti hazırlanır. %1 sitrik asit ilave edilir. Tank 40-50 C°'ye kadar ısıtılarak çözelti içinde kullanılan maddelerin çözünme etkinliği artırılır ve fermantasyon için optimum koşul sağlanır.

Yaprakların Salamuraya Yatırılması: Tesis için uygun görülen büyükteki bidonlara yapraklar dizilir ve hazırlanmış olan salamura çözeltisi yaprakların üzerine gelecek şekilde doldurulur. Yaprakların su üzerine çıkmasını engellemek üzere ağırlık konulur.

Depolama: Salamura çözeltisi içerisine yatırılan yapraklar 30-60 gün boyunca fermente olmak üzere bekletilir. Serin ve güneş almayan bir yerde depolanır. Yaprakların zamanla çözeltiyi emeceği dolayısı ile çözelti miktarının azalacağı göz önüne alınmalıdır. Ara kontroller yapılır ve eksilen çözelti yenilenir.

Paketleme: Salamura çözeltisi süzdürülen yapraklar hassas tartılarda tartılır ve müşteri talepleri göz önüne alınarak çeşitli şekillerde paketlenir. Çözelti suyu süzdürülmüş, havası alınmış vakumlu paketler veya tartıldıktan sonra yeniden çözelti suyu içerisine yerleştirilmiş olan çeşitli büyüklüklerdeki kaplar ile satışa sunulabilir.

Stoklama: Satışa hazır hale gelen ürünler serin ve kuru bir yerde depolanır.

Bölgede 38.000 dekar olan bağ alanın yaklaşık %5'i Yapıncak yaprağından oluşmaktadır. Yaprığın dekar başına ortalama 102 kg verimi olduğu çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilmiştir. Dolayısı ile 2.000 dekada 200 ton potansiyel olduğu sonucuna varılmıştır. Yine yapılan görüşmelerde, Tekirdağ Bağcılık Enstitüsü'nden Yapıncak üzüm bağ fidanı ile ilgili talebin her yıl artarak devam ettiği bilgisi alınmıştır. Bu bağlamda tesis kapasitesi 60 ton olarak belirlenmiş, makine, malzeme ve ekipman listesi bu kapasiteye uygun olarak tasarlanmıştır.

Mayıs ortası başlayan hasadın temmuz ayının ilk haftasına kadar devam edeceği öngörülmektedir. Bu bağlamda birer hafta ara ile toplamda 5 defa yaprak toplanacağı ve tesise teslim edileceği, dolayısı ile üretimin ilk aşamasının 35 gün içerisinde tamamlanacağı öngörülmektedir. Toplamda 60 ton ürün 35 gün içerisinde salamuraya yatırılmalıdır. Günde yaklaşık 1.7 ton hammadde işlenecek olup, 1500 kg kapasiteli elektronik kantar tüm güne yayılacak tartımlar için yeterli olacaktır. Yaprakların doldurulacağı bidonlar 120 kg'lıktır. Bir bidonun yaklaşık 70 kg yaprak, 50 litre de su içereceği öngörülmektedir. Bu nedenle günde yaklaşık 25, toplamda ise 857 adet bidona ihtiyaç duyulacaktır. Her dört bidon bir palet üzerinde depolanacak, dolayısı ile 215 adet palet gerekli olacaktır. Salamura çözeltisinin her bidon için 50 litre gerekeceği öngörülmektedir. Dolayısı ile günde toplamda yaklaşık 1250 litre çözelti gerekecektir. 500 litre hacimli salamura kazanın günde ortalama 3 defa çalışması öngörülmektedir. Yıkama ünitesi, transpaletler, çalışma tezgâhları, hassas ölçümler için tartılar ve paketleme ünitesi için vakum makinelerinin özellikleri ve miktarları 4 işçinin çalışabileceği şekilde öngörülmüştür. Gerekli olan makine, malzeme ve ekipman listesi ve özellikleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 11: Salamura Yapıncak Yaprığı Üretim Tesisi Makine-Ekipman Listesi ve Özellikleri

No	Adı	Özellikleri	Menşei	Miktar (adet)
1	Elektronik Rampalı Kantar	Maksimum ölçüm kapasitesi: 1500 kg Hassasiyet: 500 g Elektronik, dijital ekran (Transpaletler vasıtasıyla kaldırılan paletler ile de ölçüm yapmak mümkün olacaktır.)	Türkiye	1
2	Transpalet	500 Kg kaldırma kapasiteli olmalıdır. (Her bir palette 4 bidon istiflenmesi planlanmıştır. Dolayısı ile minimum kapasite 500 kg olmalıdır.)	Türkiye	4
3	Kasa	Delikli plastik kasa 400x600x200 mm ebatlarında olmalıdır. Yaklaşık olarak 2 Kg yük taşımaktadır.	Türkiye	300

4	Yıkama Ünitesi	1.5x10 M boyutlarında, yanlarında su oluklarının olduğu, 4 kişinin aynı anda çalışabileceği şekilde tasarlanmıştır.	Türkiye	1
5	Salamura Tankı	500 lt hacimli. 60 °C'ye kadar ısıtma kapasiteli.	Türkiye	1
6	Salamura Bidonları	120 lt hacimli bidonlar saklama ve depolama için seçilmiştir.	Türkiye	860
7	Depolama paletleri	1x1.2 m boyutlarında olacaktır. Her bir paletin 4 adet 120 lt'lik bidon taşıyacağı hesaplanmıştır.	Türkiye	215
8	Dolum Tezgâhı	1900x700x850 cm boyutlarında olması planlanmıştır. Tesiste 4 kişi dolum ünitesinde çalışabilecektir.	Türkiye	4
9	Hassas Tartı	30 kg kapasiteli 1 gr hassasiyetinde, dijital ve 240 saat şarj tutma özelliği olmalıdır. Dolum tezgâhında çalışacak 4 kişinin ölçüm yapabilmesi planlanmıştır.	Türkiye	4
10	Paketleme makinesi(vakumlama)	Çift Odalı Sanayi Tipi Gıda Vakum Makinesi 1 dakika içerisinde 500 gramlık 12 paketi vakumlayabilme kapasitelidir.	Türkiye	1

Kaynak: Saha ziyaretleri ve uzman görüşmeleri

3.3. İnsan Kaynakları

Çalışmamıza konu olan, yatırımın gerçekleşeceği Tekirdağ İli ve özellikle Şarköy İlçesi bağcılık konusunda ülkemizin önde gelen yerlerinden biridir. Bu yörede bağcılığın tarihi antik çağlara kadar dayanmaktadır. Dolayısı ile bağcılık ve üzüm yetiştiriciliği konusunda yöre halkının geçmişten gelen önemli bir hafızası vardır. 1931 yılında faaliyete geçen Tekel fabrikasının hammadde ihtiyacını bölgeden karşılamaya başlaması üzerine bağcılık bölgede daha da fazla gelişmeye başlamıştır. Bu süreç, yöre halkının konu hakkında var olan bilgi ve pratiklerinin artmasını sağlamıştır. Bu sebeple salamura yaprak üretim tesisinde gerekli niteliklere sahip personel temini açısından herhangi bir sorun yaşanmayacağı öngörülmektedir.

Tekirdağ İli'nin son 5 yıldaki nüfusu incelendiğinde, nüfusun artış eğiliminde olduğu ancak nüfus artış hızının yıllar arasında kayda değer bir düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 12: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Nüfusu

2016	2017	2018	2019	2020
972.875	1.005.463	1.029.927	1.055.412	1.081.0665

Kaynak: (TÜİK, 2021)

İlin eğitim düzeyine göre nüfus dağılımı incelendiğinde lise ve üniversite mezunu kişilerin nüfus içindeki oranının artış eğiliminde olduğu ve bu artışın yıllara sair düzenli bir seyir izlediği görülmektedir.

Tablo 13: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Eğitim Düzeyine Göre Nüfus Dağılımı

Yıl	İlkokul+ İlköğretim (%)	Orta Okul ve Dengi (%)	Lise ve Dengi (%)	Yüksekokul ve Üstü (%)	Diğer (%)
2016	41,81	12,97	24,64	14,09	6,49
2017	41,39	13,13	24,75	14,74	5,99
2018	39,39	14,18	25,59	15,38	5,46
2019	32,81	19,91	26,30	16,04	4,94
2020	31,49	20,07	26,83	16,59	5,02

Kaynak: (TÜİK, 2021)

Çalışma çağı nüfusu sayı olarak son 5 yılda sürekli olarak artmaktadır. Bununla birlikte çalışma çağında bulunan nüfusun toplam nüfusa oranının belirgin bir değişim göstermediği ve %69 - %70 düzeyinde seyrettiği görülmektedir.

Tablo 14: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Çalışma Çağı Nüfusu (15-64 Yaş)

2016	2017	2018	2019	2020
687.733	707.638	721.245	738.674	754.338

Kaynak: (TÜİK, 2021)

Tablo 15: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Çalışma Çağı Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı

2016 (%)	2017 (%)	2018 (%)	2019 (%)	2020 (%)
70,69	70,37	70,02	69,98	69,77

Kaynak: (TÜİK, 2021)

Yine benzer şekilde ildeki genç nüfus toplamı sayı olarak son 5 yılda sürekli olarak artmaktadır. Bununla birlikte genç nüfusun çalışma çağı nüfusuna oranının belirgin bir değişim göstermediği ve %19-%20 düzeyinde seyrettiği görülmektedir.

Tablo 16: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Genç Nüfusu (15-24 Yaş)

2016	2017	2018	2019	2020
141.198	142.710	143.191	147.315	151.080

Kaynak: (TÜİK, 2021)

Tablo 17: 2016-2020 Yılları Arası Tekirdağ İli Genç Nüfusun Çalışma Çağı Nüfusuna Oranı

2016 (%)	2017 (%)	2018 (%)	2019 (%)	2020 (%)
20,53	20,16	19,85	19,94	20.02

Kaynak: (TÜİK, 2021)

Kurulması planlanan tesiste istihdam edilmesi planlanan personelin unvan ve sayıları ile yaklaşık personel maliyetleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 18: Salamura Yapıncak Yaprığı Üretim Tesisi İstihdam Edilecek Personel Bilgi ve Maliyetleri (TL)

Unvan	Sayı	Bir Personelin Aylık Brüt Ücret (₺)	Bir Personelin İşverene Aylık Maliyeti (₺)	Bir Aylık Toplam İşveren Maliyeti (₺)
İdari Personel	1	5.750,00	6.756,00	6.756,00
Teknisyen	1	6.500,00	7.637,50	7.637,50
Usta	1	6.000,00	7.050,00	7.050,00
İşçi	3	4.000,00	4.700,00	14.100,00
Toplam	6	22.250,00	26.143,50	35.543,50

Kaynak: Uzman hesaplamaları ve (Verginet.net web sitesi, 2021)

Tablo 18’de belirtilen maliyetler USD cinsinden aşağıdaki tabloda sunulmaktadır. (1\$=8.50 TL)

Tablo 19: Salamura Yapıncak Yaprığı Üretim Tesisi İstihdam Edilecek Personel Bilgi ve Maliyetleri (USD)

Unvan	Sayı	Bir Personelin Aylık Brüt Ücret (\$)	Bir Personelin İşverene Aylık Maliyeti (\$)	Bir Aylık Toplam İşveren Maliyeti (\$)
İdari Personel	1	676,47	794,82	794,82
Teknisyen	1	764,70	898,52	898,52
Usta	1	705,88	829,41	829,41
İşçi	3	470,58	552,94	1.658,82
Toplam	6	2.617,63	3.075,69	4.181,57

Kaynak: Uzman hesaplamaları

4. FİNANSAL ANALİZ

4.1. Sabit Yatırım Tutarı

Kurulması planlanan tesis için yapılacak sabit yatırımlar temel olarak arazi ve inşaat maliyetleri ile makine ve ekipmandan oluşmaktadır.

Bu bağlamda kurulması planlanan tesisin ihtiyaç duyacağı üretim hattı ve depolama alanı göz önüne alındığında, yaklaşık olarak 700m² büyüklüğünde kapalı alana ihtiyaç olduğu hesaplanmıştır. Şarköy Belediyesi ile yapılan görüşmelerde yaklaşık taban alanı katsayısının (TAKS) %20 olduğu belirtilmiştir. Dolayısı ile yaklaşık 3500m²'lik bir araziye ihtiyaç duyulacaktır. Yapılan piyasa araştırması sonucunda bu nitelikte bir arazinin toplam maliyetinin 1.200.000 TL olduğu tespit edilmiştir.

İnşaat maliyetleri, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanan ve 24 Mart 2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan "Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak 2021 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Hakkında Tebliğ" uyarınca hesaplanmıştır. Bu doğrultuda tebliğde belirtilen 2. Sınıf C grubu yapı (sanayi yapıları) çalışma konusu olan yatırıma uygun bulunmuş olup bu sınıftaki m² birim fiyatı KDV hariç 1030 TL olarak belirtilmektedir. Bu bağlamda toplam inşaat maliyetinin 721.000 TL olacağı öngörülmektedir (700 m² x 1030 TL). Bu tutara denetim ve kontrollük, etüt ve proje ile inşaat ruhsatı bedelleri dâhildir.

Üretim hattı için gerekli olan makine ve ekipman listesi ile piyasa araştırması sonucu ulaşılan yaklaşık maliyetler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 20: Salamura Yapıncak Yaprağı Tesisi Üretim Hattı Makine-Ekipman Listesi ve Yaklaşık Maliyetleri

No	Adı	Miktar (adet)	Birim Fiyat (₺)	KDV hariç toplam (₺)	KDV dâhil toplam (₺)
1	Elektronik Rampalı Kantar	1	7.500,00	6.355,93	7.500,00
2	Transpalet	4	2.500,00	8.474,58	10.000,00
3	Kasa	300	29,90	7.601,69	8.970,00
4	Yıkama Ünitesi	1	135.000,00	114.406,78	135.000,00
5	Salamura Tankı	1	60.000,00	50.847,46	60.000,00
6	Salamura Bidonları	860	189,00	137.745,76	162.540,00
7	Depolama paletleri	215	125,00	22.775,42	26.875,00
8	Dolum Tezgahı	4	3.850,00	13.050,85	15.400,00
9	Hassas Tartı	4	250,00	847,46	1.000,00

10	Paketleme makinesi (vakumlama)	1	26.255,00	22.250,00	26.255,00
Toplam				384.355,93	453.540,00

Kaynak: Piyasa araştırması

Tablodan görüldüğü üzere tesiste kullanması planlanan makine ekipmanların KDV hariç toplam tutarı 384.355 TL olarak hesaplanmıştır.

Beklenmeyen giderler, inşaat ve makine ve ekipman giderleri toplamının %3'ü olarak alınmış olup yaklaşık olarak 33.000 TL'ye tekabül etmektedir.

Demirbaş gideri olarak ofis mobilyaları, mutfak demirbaşları, ofis malzemeleri, telefon, bilgisayarlar, yazıcı, ofis tipi klima vb. temin edilecektir. Bu kalemlerin yaklaşık olarak 20.000 TL tutması beklenmektedir.

Satış için bir adet ticari araç öngörülmekte olup bu aracın yaklaşık maliyeti 165.000 TL'dir.

Sabit yatırım tablosu aşağıda sunulmuştur:

Tablo 21: Salamura Yapıncak Yaprakçı Üretim Tesisi Sabit Yatırım Tutarları

	₺	\$
Arazi Fiyatı	1.200.000,00	141.176,47
İnşaat Gideri	721.000,00	84.823,53
Makine Ekipman Gideri	384.355,00	45.218,24
Demirbaş Giderleri	20.000,00	2.352,94
Araç Gideri	165.000,00	19.411,76
Beklenmeyen Giderler	33.000,00	3.882,35
Toplam	2.523.355,00	296.865,29

Kaynak: Piyasa araştırması ve uzman hesaplamaları

%100 kapasite kullanım oranı baz alınarak işletme giderlerinin hesaplanması ile ilgili detaylar aşağıda açıklanmıştır:

Yapılan hesaplamalarda 1 ton çiğ yaprak için gereken salamura çözeltisinin hazırlanması ile nihai ürünün içerisinde bulunacak su miktarı 1.10925 ton olarak hesaplanmıştır. Yılda 60 ton üretimin gerçekleşmesi için toplam 66,5 ton su harcanması gerekeceği öngörülmüştür. Bunun yanında yaprakların yıkanması ve tesisin yıl boyu genel kullanım için harcanacak su da dâhil toplam su tüketiminin 150 ton olacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda TESKİ ile yapılan görüşmeler neticesinde yıllık su giderinin yaklaşık 4.000 TL olacağı bilgisi alınmıştır. Bunun yanında akaryakıt, elektrik, telefon, internet gibi giderlerin yıllık 24.000 TL tutacağı öngörülmüştür.

Hammadde maliyetlerinin tutarlarını açıklamak gerekirse; 2020-2021 yılı çiğ Yapıncak yaprağı alış fiyatı kilogram başına 20 TL'dir. 60 ton yaprağın piyasadan alış fiyatı ise 1.200.000 TL olacaktır. Salamura çözeltisi için yaklaşık 9 ton tuz kullanılacaktır. Tuz maliyeti 5.000 TL olarak hesaplanmıştır. Sitrik asit maliyeti de yaklaşık olarak 6.300 TL tutmaktadır.

Ürünler 3 kg'lık bidonlar içerisinde satışa sunulacaktır. Bu bağlamda 60 ton hammaddeden salamura suyu ile birlikte yaklaşık olarak 136.5 ton işlenmiş ürün paketleneyecektir. Toplamda yaklaşık 45.500 bidona ihtiyaç duyulacaktır. Birim fiyatı 3.30 TL olan bidonların toplam maliyetinin 150.150 TL olacağı öngörülmektedir.

İstihdam edilecek personelin işletmeye yıllık maliyeti 426.522 TL olarak hesaplanmıştır.

4.2. Yatırımın Geri Dönüş Süresi

Yatırımın sabit maliyeti 2.523.355 TL'dir. Sabit maliyet hesaplanırken, bu çalışmanın '2.2.1 Yatırım Teşvik Sistemi' Bölümünde verilen teşvik belgesi kapsamında yer alan hususlara istinaden makine ve teçhizatlar ile bina inşaatı kalemleri KDV hariç olarak hesaplanmıştır, çünkü makine ve teçhizat KDV istisnası, bina-inşaat harcamalarında ise KDV iadesi uygulanmaktadır.

Ayrıca, yatırımın geri dönüş süresi hesaplanırken, yine alınacak teşvik belgesi kapsamında bu yatırım için 2 yıl geçerli olmak üzere yıllık 39.924,72 TL sigorta primi işveren hissesi desteği verileceği hesap edilmiş ve 2 yıl için bu tutar yıllık personel gideri olan 426.522 TL'den düşülmüştür. Dolayısıyla ilk yıl için işletme maliyeti 1.359.212,28 TL'ye, ikinci yıl içinse 1.428.684,72 TL'ye inmiştir.

Yatırım teşvik belgesine göre 198.503,25 TL'lik bir vergi indiriminden yararlanılması söz konusu olacaktır. Her yıl ödenecek vergiye %50 indirim uygulanması suretiyle bu tutara ulaşılan kadar indirim devam edecektir. Kurumlar vergisi hesaplamasında oran %22 olarak alınmıştır.

Yukarıda yapılan gelir, gider, amortisman, vergi hesaplamaları neticesinde yatırımın tahmini geri dönüş süresinin yaklaşık 7 yıl olduğu tespit edilmiştir.

5. ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİ ANALİZİ

Tekirdağ İli'nde kurulacak "Salamura Yapıncak Yaprığı İşleme Tesisinin" çevresel etki değerlendirmesi açısından "Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü" ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmede, salamura yapıncak yaprağı işleme tesisini içeren bir yatırımın çevresel etki değerlendirmesine tabi olmadığı bilgisi alınmıştır.

Daha önce de belirtildiği üzere Tekirdağ İli'nin coğrafi işaret almış ürünlerinden biri olarak tescillenmiş olan Yapıncak yaprağına Bölgede olan talep, arzın çok üzerindedir. Bu bağlamda kurulacak bir tesis bu ihtiyacın giderilmesinde pay sahibi olacaktır. E-ticaret aracılığı ile salamura yaprağın tüm ülkeye pazarlanacağı düşünüldüğünde, Tekirdağ'ın köfte ve peynir helvası gibi ülke çapında tanınan ürünlerinin yanına biri daha eklenmiş olacaktır. Aynı zamanda zeytinyağlı ve etli yaprak sarmanın tüketiciler tarafından çok tercih edilen yemekler olduğu bir gerçektir. Bu kapsamda, sadece yaprağın salamura olarak ülke çapında pazarlanması değil, kente gelecek turistlerin de otel ve restoranlarda yapıncak yaprağı ile yapılmış yemekleri deneyimleyecek olması, hem bu sektörlerdeki yemek sunumu çeşitliliğine hem de daha makro düzeyde Tekirdağ'ın kent imajına olumlu etkide bulunacaktır.

Tekirdağ İli'nde gerçekleşecek bir "Salamura Yapıncak Yaprığı İşleme Tesisi" yatırımı ile küçük çapta da olsa bir istihdam yaratılmış olacaktır. Özellikle salamura işleminde kadınlar ağırlıklı olarak yer alacağı için, kadınların iş gücüne katılımı açısından bu yatırım Bölgeye katkı sağlayacaktır.

Yapıncak yaprağı işleme tesisinin faaliyete geçmesi ayrıca bölgede bağcılığın daha da gelişimini sağlayabilecektir. Özellikle bağ sahipleri bağcılık faaliyetlerinin karşılığını işlenen yapraklar sonucunda daha fazla aldıklarında, asma yaprağına olan bakış açıları çok daha olumlu olacaktır. Bu süreç bölgede bağcılığa olan yatırımların artmasını beraberinde getirebileceği gibi, asma yaprağının değerinin de bölgede daha fazla özümsemesini sağlayacaktır. Yapıncak yaprağının üretim ve tüketimindeki bu artış, Şarköy'ün ve buna bağlı olarak Tekirdağ'ın marka değerine de katkı sunacaktır.

Ek-1: Fizibilite Çalışması için Gerekli Olabilecek Analizler

Yatırımcı tarafından hazırlanacak detaylı fizibilitede, aşağıda yer alan analizlerin asgari düzeyde yapılması ve makine-teçhizat listesinin hazırlanması önerilmektedir.

- **Ekonomik Kapasite Kullanım Oranı (KKO)**

Sektörün mevcut durumu ile önümüzdeki dönem için sektörde beklenen gelişmeler, firmanın rekabet gücü, sektördeki deneyimi, faaliyete geçtikten sonra hedeflediği üretim-satış rakamları dikkate alınarak hesaplanan ekonomik kapasite kullanım oranları tahmini tesis işletmeye geçtikten sonraki beş yıl için yapılabilir.

Ekonomik KKO= Öngörülen Yıllık Üretim Miktarı /Teknik Kapasite

- **Üretim Akım Şeması**

Fizibilite konusu ürünün bir birim üretilmesi için gereken hammadde, yardımcı madde miktarları ile üretimle ilgili diğer prosesleri içeren akım şeması hazırlanacaktır.

- **İş Akış Şeması**

Fizibilite kapsamında kurulacak tesisin birimlerinde gerçekleştirilecek faaliyetleri tanımlayan iş akış şeması hazırlanabilir.

- **Toplam Yatırım Tutarı**

Yatırım tutarını oluşturan harcama kalemleri yıllara sari olarak tablo formatında hazırlanabilir.

- **Tesis İşletme Gelir-Gider Hesabı**

Tesis işletmeye geçtikten sonra tam kapasitede oluşturması öngörülen yıllık gelir gider hesabına yönelik tablolar hazırlanabilir.

- **İşletme Sermayesi**

İşletmelerin günlük işletme faaliyetlerini yürütebilmeleri bakımından gerekli olan nakit ve benzeri varlıklar ile bir yıl içinde nakde dönüşebilecek varlıklara dair tahmini tutarlar tablo formunda gösterilebilir.

- **Finansman Kaynakları**

Yatırım için gerekli olan finansal kaynaklar; kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynakların toplamından oluşmaktadır. Söz konusu finansal kaynaklara ilişkin koşullar ve maliyetler belirtilebilir.

- **Yatırımın Kârlılığı**

Yatırımı değerlendirmede en önemli yöntemlerden olan yatırımın kârlılığının ölçümü aşağıdaki formül ile gerçekleştirilebilir.

Yatırımın Kârlılığı= Net Kâr / Toplam Yatırım Tutarı

- **Nakit Akım Tablosu**

Yıllar itibarıyla yatırımda oluşması öngörülen nakit akışını gözlemek amacıyla tablo hazırlanabilir.

- **Geri Ödeme Dönemi Yöntemi**

Geri Ödeme Dönemi Yöntemi kullanılarak hangi dönem yatırımın amorti edildiği hesaplanabilir.

- **Net Bugünkü Değer Analizi**

Projenin uygulanabilir olması için, yıllar itibarıyla nakit akışlarının belirli bir indirgeme oranı ile bugünkü değerinin bulunarak, bulunan tutardan yatırım giderinin çıkarılmasıyla oluşan rakamın sıfıra eşit veya büyük olması gerekmektedir. Analiz yapılırken kullanılacak formül aşağıda yer almaktadır.

$$NBD = \sum_{t=0}^n \frac{NAt}{(1-k)^t}$$

NAt : t. Dönemdeki Nakit Akışı

k: Faiz Oranı

n: Yatırımın Kapsadığı Dönem Sayısı

- **Cari Oran**

Cari Oran, yatırımın kısa vadeli borç ödeyebilme gücünü ölçer. Cari oranın 1,5-2 civarında olması yeterli kabul edilmektedir. Formülü aşağıda yer almaktadır.

$$\text{Cari Oran} = \frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Likidite Oranı, yatırımın bir yıl içinde stoklarını satamaması durumunda bir yıl içinde nakde dönüşebilecek diğer varlıklarıyla kısa vadeli borçlarını karşılayabilme gücünü gösterir. Likidite Oranının 1 olması yeterli kabul edilmektedir. Formülü aşağıda yer almaktadır.

$$\text{Likidite Oranı} = \frac{(\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar})}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Söz konusu iki oran, yukarıdaki formüller kullanılmak suretiyle bu bölümde hesaplanabilir.

- **Başabaş Noktası**

Başabaş noktası, bir firmanın hiçbir kar elde etmeden, zararlarını karşılayabildiği noktayı/seviyeyi belirtir. Diğer bir açıdan ise bir firmanın, giderlerini karşılayabildiği nokta da denilebilir. Başabaş noktası birim fiyat, birim değişken gider ve sabit giderler ile hesaplanır. Ayrıca sadece sabit giderler ve katkı payı ile de hesaplanabilir.

$$\text{Başabaş Noktası} = \frac{\text{Sabit Giderler}}{(\text{Birim Fiyat} - \text{Birim Değişken Gider})}$$

Ek-2: Yerli/İthal Makine-Teçhizat Listesi

İthal Makine / Teçhizat Adı	Miktarı	Birimi (Adet, kg, m ³ vb.)	F.O.B. Birim Fiyatı (\$)	Birim Maliyeti (KDV Hariç, TL)	Toplam Maliyet (KDV Hariç, TL)	İlgili Olduğu Faaliyet Adı

Yerli Makine / Teçhizat Adı	Miktarı	Birimi (Adet, kg, m ³ vb.)	Birim Maliyeti (KDV Hariç, TL)	Toplam Maliyeti (KDV Hariç, TL)	İlgili Olduğu Faaliyet Adı

KAYNAKÇA

- (2015). Yemek.com web sitesi: <https://yemek.com/sozluk/salamura-tuzu/> adresinden alındı
- (2019, 03). Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Teşvik ve Destekler Rehberi: <https://www.oka.org.tr/assets/upload/dosyalar/tesvik-ve-destekler-rehberi.pdf> adresinden alındı
- (2020, 03). KOSGEB İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları: [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/02.03.2020/ileri%20girisimci/0-UE-19_\(00\)_I%CC%87leri_Giris%CC%A7imci_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/02.03.2020/ileri%20girisimci/0-UE-19_(00)_I%CC%87leri_Giris%CC%A7imci_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf) adresinden alındı
- (2021, 06). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım Teşvik Sistemi: <https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri/md0203011615> adresinden alındı
- (2021). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı E-TUYS: <https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri> adresinden alındı
- (2021). Trademap: <https://www.trademap.org/Index.aspx> adresinden alındı
- (2021). TÜİK: <https://www.tuik.gov.tr/> adresinden alındı
- (2021). Sitrikasit.net web sitesi: <http://www.sitrikasit.net/sitrikasit-kullanım-alanlari.html> adresinden alındı
- (2021). Verginet.net web sitesi: <https://www.verginet.net/dtt/MaasHesaplama.aspx> adresinden alındı
- (2021). Tarım ve Orman Bakanlığı Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı: <https://edys.tarim.gov.tr/Tarim/onlinebasvuru.aspx?tip=3> adresinden alındı
- (2021). SoleChem Kimya web sitesi: <https://www.solechem.com/u/sitrik-asit/> adresinden alındı
- (2021). Tarım ve Orman Bakanlığı Kodeks Alimentarius Standartları: https://www.tarimorman.gov.tr/GKGM/Belgeler/DB_Gida_Isletmeleri/kodeks_alimentarius_komisyonu.pdf adresinden alındı
- Altınöz, F. (2012). Farklı Muhafaza Yöntemlerinin Salamura Asma Yaprığı Mikroflorası Üzerine Etkileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Gıda Mühendisliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Cangi Rüstem ve arkadaşları, K. C. (2005). Tokat Yöresinde Salamura Asma Yaprak Üretimi, Hasad ve İşlemede Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri., (s. 632-640).
- Cangi, R., & Yağcı, A. (2017). Bağdan Sofraya Yemeklik Asma Yaprığı Üretimi. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 137-148.
- Demirhan, Y. (2006). Narince ve Sultani Çekirdeksiz Üzüm Çeşitlerinden Salamuralık Asma Yaprığı Üretimine Gibberellik Asit ve Hümk Asit Uygulamalarının Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bahçe Bitkileri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Dülgeroğlu, Y. (2012). Salamuralık Asma Yaprığı Üretiminde Fungusit Kalıntı Miktarı Üzerine Hasat Zamanı ve Salamura Yöntemlerinin Etkisi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bahçe Bitkileri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- İŞKUR. (2021). *Teşvikler*. Nisan 13, 2021 tarihinde İŞKUR Web Sitesi: <https://www.iskur.gov.tr/isveren/tesvikler/> adresinden alındı

- Korkutal, İ., Bahar, E., & Zinni, A. (2018). Tekirdağ İli Şarköy İlçesi Bağcılık Yapısının İncelenmesi. *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 475-481.
- MÜSİAD Elazığ Şubesi. (2016). *Elazığ Üzüm Sektörü Analiz Raporu*.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021). *Teşvik Robotu*. Nisan 12, 2021 tarihinde Yatırıma Destek: <https://www.yatirimadestek.gov.tr/tesvik-robotu> adresinden alındı
- Sertel Elif ve arkadaşları, S. M. (2011). Tekirdağ İlindeki Bağ Alanlarının Mekansal Dağılımının Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanarak Belirlenmesi. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 13. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*.
- Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü. (2020). *Yemeklik Asma Yaprığı Üretimine Yönelik Bağcılıkta Farklı Uygulamaların Ekonomik ve Teknik Olarak Değerlendirilmesi Entegre Proje Sonuç Raporu*.
- Tekirdağ Yapıncak Salamura Asma Yaprığı Coğrafi İşaret Sicil Belgesi. (2020, 10).
- Üstkanat, A. (2019). Star Gazetesi: <https://www.star.com.tr/yazar/asma-yapragi-deyip-gecme-yazi-1473070> adresinden alındı
- Winkler A.J. ve arkadaşları, C. J. (1974). General Viticulture. *University of California Press*.
- Yaşa, E. N. (2019). Asma Yaprığı Salamurasının Fermantasyon Sürecindeki Mikrobiyal Profilinin Belirlenmesi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Gıda Mühendisliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi*.
- Yazıcı, İ. (2018). Narince Üzüm Çeşidi Salamuralık Asma Yaprığı Üretiminde Bağ Yaprak Uyuzu'na Karşı Kullanılabilecek Alternatif Araçlar. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bitki Koruma Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.

Cumhuriyet Mah. Elif Hanım Sok. Dinçgöl Özçakı İş Merkezi No:9 Süleymanpaşa/Tekirdağ
Tel: 0 850 450 09 59– Faks: 0 282 263 10 03

E-posta: bilgi@trakyaka.org.tr | www.trakyaka.org.tr

Kalkınma Ajansı Yayınları Bedelsizdir, Satılmaz.